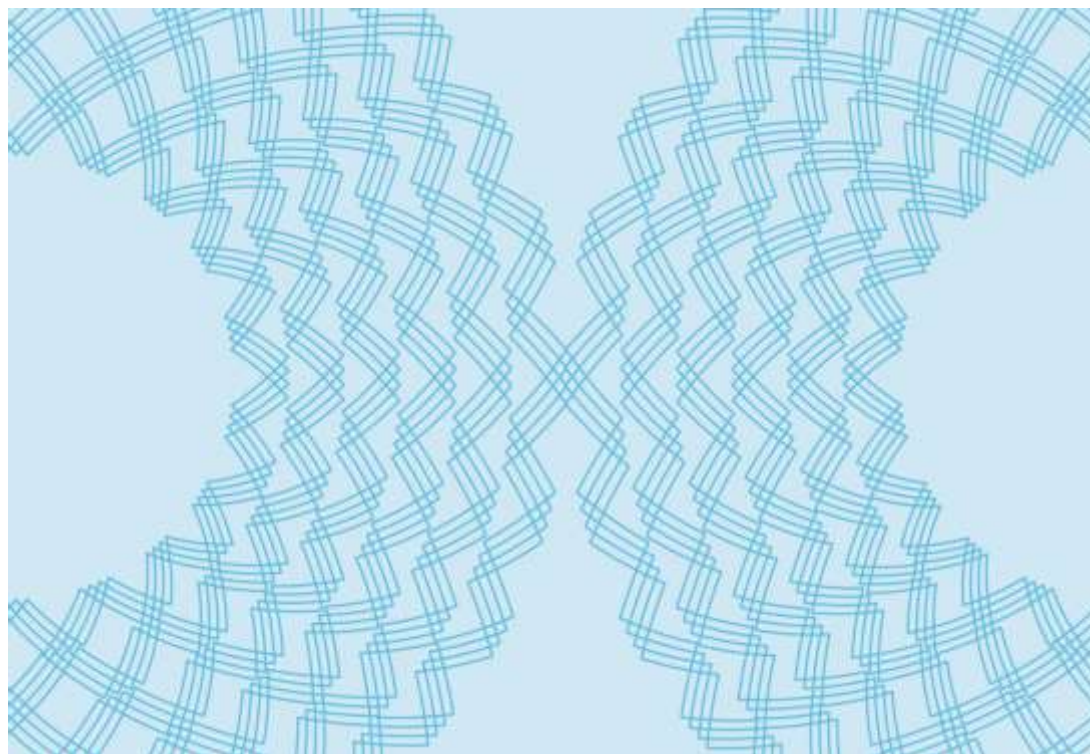

Grudzień 2013 r.

Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2012 r.

Spis treści

Wstęp	2
Wyjaśnienia metodologiczne	2
Porównanie wskaźników systemu płatniczego dla Polski i UE	4
1. Liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze	4
2. Liczba rachunków bankowych na 1 mieszkańca	7
3. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców	12
4. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (terminali POS oraz imprinterów) w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców	15
5. Liczba wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca	19
6. Liczba transakcji kartami płatniczymi na 1 mieszkańca	22
7. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonywanych pojedynczą kartą płatniczą	24
8. Liczba transakcji zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS	26
9. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi	28
10. Udział transakcji oszukańczych w wartości wszystkich transakcji dokonywanych kartami	30
11. Liczba zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca	31
12. Liczba zrealizowanych poleceń zapłaty na jednego mieszkańca płatnicze	34
13. Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych	37
14. Relacje pomiędzy poziomem dochodu a transakcjami instrumentami płatniczymi	40
15. Udział pieniądza gotówkowego w agregacie M1 (gotówka + depozyty a'vista)	42
Podsumowanie	44
Spis wykresów	48
Spis tabel	50
Spis map	51

Wstęp

Departament Systemu Płatniczego Narodowego Banku Polskiego przedstawia Zarządowi Narodowego Banku Polskiego kolejny cykliczny materiał dotyczący porównania wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami krajów Unii Europejskiej¹. Głównym celem prezentowanego materiału jest porównanie wybranych parametrów z kilku najważniejszych obszarów systemu płatniczego w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w Polsce i w krajach Unii Europejskiej za 2012 r., związanych głównie z dostępnością instytucji świadczących usługi płatnicze dla ludności, poziomem „ubankowienia” (mierzonego liczbą rachunków bankowych) oraz wykorzystaniem podstawowych bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych, poleceń przelewu, poleceń zapłaty) i elementów infrastruktury płatniczej (bankomatów, terminali POS).

Należy również dodać, że materiał ten nie ma na celu ani wskazania czy wyjaśnienia przyczyn różnicowania wysokości poszczególnych wskaźników w konkretnych krajach, ani zaproponowania podjęcia jakichkolwiek działań, lecz przedstawienie bieżącego stanu rozwoju obrotu bezgotówkowego w naszym kraju w stosunku do pozostałych krajów UE.

Wyjaśnienia metodologiczne

W celu dokonania analizy wybranych parametrów Polska została przedstawiona na tle krajów Unii Europejskiej. Analiza zawarta w niniejszym materiale została przedstawiona w oparciu o dane za 2012 r., opublikowane przez Europejski Bank Centralny w sierpniu 2013 r., znajdujące się w Hurtowni Danych Statystycznych (Statistical Data Warehouse) pod adresem <http://sdw.ecb.europa.eu/>².

Informacje te zostały zaktualizowane o dane pochodzące z innych źródeł, w szczególności o dane zbierane przez NBP i publikowane w periodycznych opracowaniach, które można znaleźć na stronach internetowych Narodowego Banku Polskiego pod adresem:

http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/karty_platnicze.html

Dla przejrzystości i łatwiejszego porównania prezentowanych danych przedstawiono je w postaci wykresów i map obrazujących stan rozwoju w zakresie poszczególnych elementów systemu płatniczego oraz zauważalnych tendencji występujących w Polsce w porównaniu do średniej dla krajów ze Strefy Euro i średniej dla wszystkich krajów Unii Europejskiej.

Pierwszy typ wykresów (wykresy liniowe) ma na celu zobrazowanie tendencji rozwojowych występujących w analizowanym zakresie na przestrzeni kilku lat. Dla uproszczenia trend w danym zakresie jest przedstawiony dla trzech obszarów: Polska, średnia dla krajów ze Strefy Euro oraz średnia dla całej Unii Europejskiej.

¹ Podobne materiały DSP przygotowywał corocznie w poprzednich latach, począwszy od danych za 2004 r.

² Dane corocznie publikowane na witrynie internetowej EBC.

Drugi typ wykresów (wykresy słupkowe) obejmuje dane za 2012 rok odnoszące się do wszystkich krajów Unii Europejskiej, których dane opublikowano (w przypadku niektórych wskaźników nie opublikowano danych dla niektórych krajów UE). Polska została wyróżniona kolorem czerwonym, a kolorem zielonym zaznaczono pozostałe kraje UE. Jako punkt odniesienia został również przedstawiony średni poziom wskaźników dla krajów członkowskich Unii Europejskiej.

W odniesieniu do obu wyżej wymienionych typów wykresów średnia dla krajów Unii Europejskiej, zazwyczaj w przeliczeniu na jednego mieszkańca, w przypadku gdy dane dla jednego lub więcej krajów nie zostały opublikowane, jest prezentowana w dwóch wariantach: w pierwszym wariantcie, zgodnym z podejściem Europejskiego Banku Centralnego, wartość średnia dla danego wskaźnika liczona jest dla całej populacji UE (nawet jeśli dane dla danego wskaźnika nie zostały opublikowane dla jednego lub kilku krajów; na wykresach oznaczona linią w kolorze niebieskim), natomiast w drugim wariantcie wartość średnia dla danego wskaźnika liczona jest dla tych krajów EU, dla których dane zostały opublikowane (na wykresach oznaczona przerywaną linią w kolorze czarnym).

Trzecim rodzajem prezentacji danych są mapy, w których odpowiednim nasyceniem koloru oznaczono poziom danego wskaźnika w poszczególnych krajach Unii Europejskiej. Pozwalają one w prosty sposób pokazać, w jaki sposób geograficznie rozkłada się wykorzystanie danego instrumentu płatniczego lub nasycenie infrastrukturą płatniczą.

Porównanie wskaźników systemu płatniczego dla Polski i UE

1. Liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze

Liczbę placówek instytucji oferujących usługi płatnicze w Polsce w podziale na oddziały NBP, oddziały instytucji kredytowych (w rozumieniu prawa europejskiego)³, placówki Poczty Polskiej oraz placówki instytucji płatniczych i biur usług płatniczych przedstawiono w tabeli nr 1.

Tabela 1. Liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze w Polsce w latach 2008 - 2012

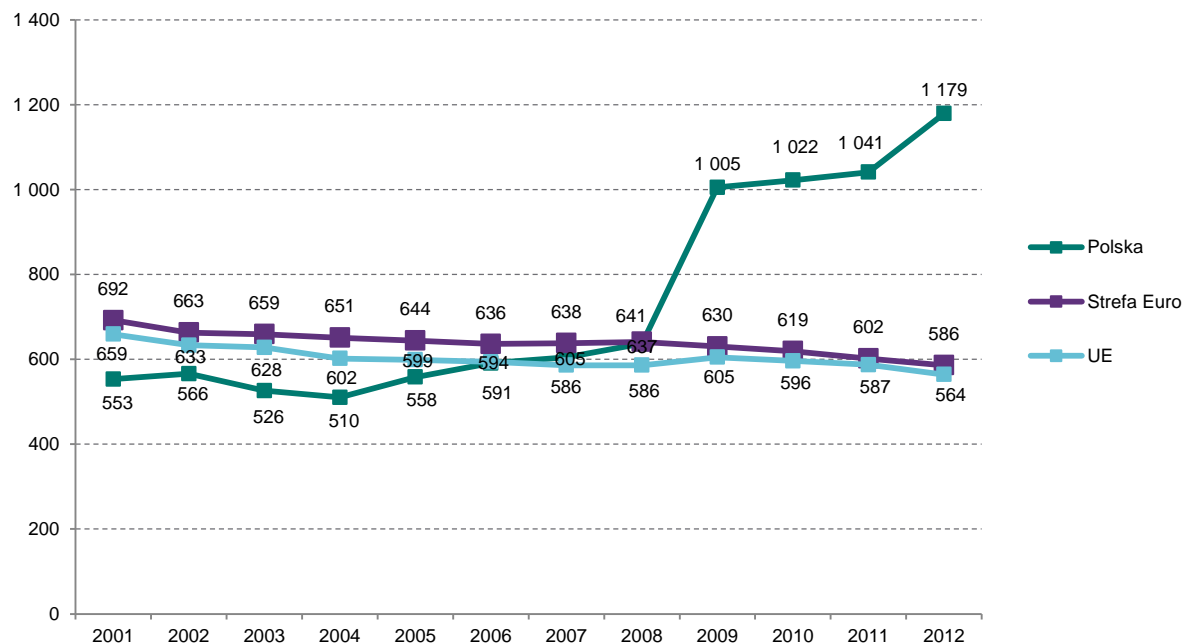
Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Oddziały instytucji kredytowych	15.853	16.052	16.214	15.920	15.652
Placówki Poczty Polskiej	8.411	8.378	8.365	8.383	8.243
Oddziały NBP	16	16	16	16	16
Ogółem oddziały instytucji kredytowych, placówki Poczty Polskiej i Oddziały NBP	24.280	24.446	24.595	24.319	23.911
Placówki podmiotów pośredniczących w przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe (instytucji płatniczych i biur usług płatniczych)	12.040	13.913	14.774	15.778	21.533
Ogółem	36.320	38.359	39.369	40.097	45.444

Źródło: Dane Narodowego Banku Polskiego

Liczbę placówek instytucji oferujących usługi płatnicze w Polsce na tle średnich dla krajów strefy Euro i krajów UE przedstawia wykres nr 1. Znaczący wzrost wskaźnika dla Polski w 2009 r. wynikał ze zmiany stosowanej przez EBC metodologii od 2009 r. w związku z wejściem w życie dyrektywy o usługach płatniczych i uwzględnieniem instytucji płatniczych i biur usług płatniczych w kategorii „instytucje oferujące usługi płatnicze”. Z danych przedstawionych na wykresie nr 1 wynika, że w Polsce od 2005 r. następuje stały wzrost liczby placówek instytucji oferujących usługi płatnicze. Jednak pomimo wzrostu ogólnej liczby placówek, który został spowodowany przyrostem w kategorii instytucji płatniczych, widoczny jest w tabeli nr 1 spadek w liczbie placówek oddziałów instytucji kredytowych w ostatnich dwóch latach.

³ Przez „instytucje kredytowe” w odniesieniu do Polski, w ECB Statistical Data Warehouse, należy rozumieć banki, oddziały instytucji kredytowych, banki spółdzielcze oraz SKOK-i.

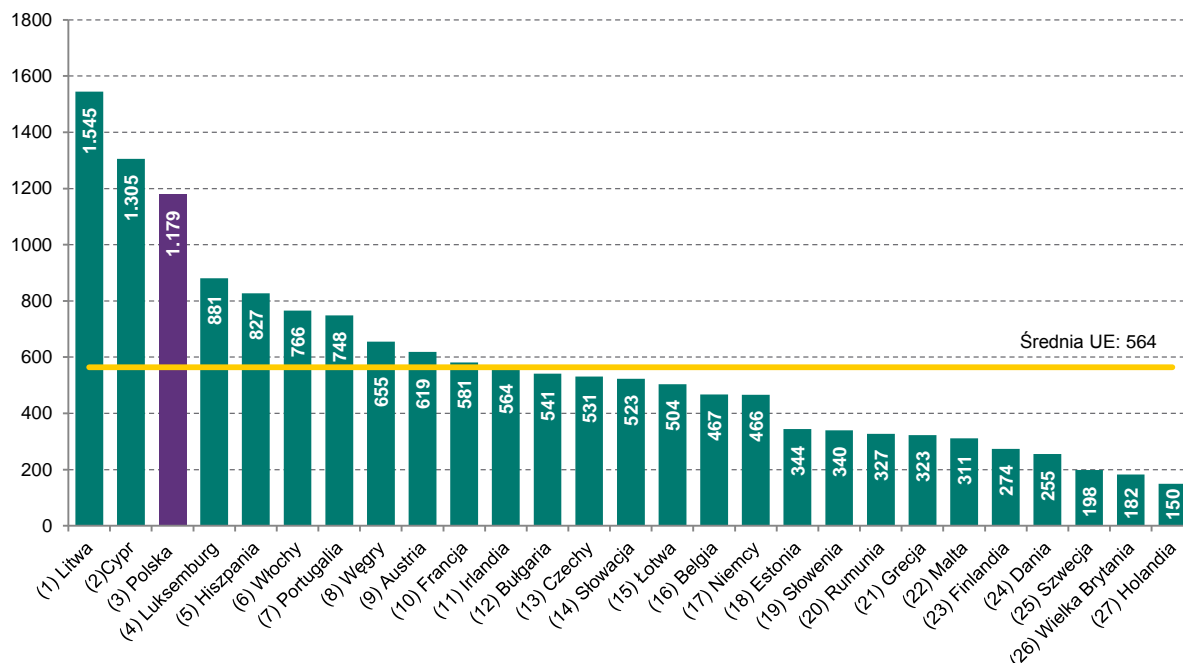
Wykres 1. Liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze przypadające na 1 mln mieszkańców w latach 2001-2012 (z uwzględnieniem instytucji płatniczych i biur usług płatniczych)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

W krajach Unii Europejskiej obserwuje się systematyczny spadek, przy nieznacznych wahaniami, wskaźnika liczby placówek instytucji oferujących usługi płatnicze przypadających na milion mieszkańców. Podobny trend zauważalny jest w przypadku krajów należących do strefy Euro. W 2007 r. wskaźnik ten był po raz pierwszy w Polsce wyższy od wskaźnika dla krajów UE. Wśród wszystkich krajów UE Polska z liczbą placówek oferujących usługi płatnicze wynoszącą 45.444 i wskaźnikiem 1.179 na milion mieszkańców (przy średniej w UE na poziomie 564) zajmowała w 2012 r. trzecie miejsce, co przedstawiono na wykresie nr 2.

Wykres 2. Liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze przypadające na 1 mln mieszkańców w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Wskaźnik liczby placówek instytucji oferujących usługi płatnicze nie determinuje stopnia „ubankowienia” społeczeństwa danego kraju. Wysoka pozycja Polski pod względem liczby placówek oferujących usługi płatnicze wynika z uwzględnienia w statystykach dużej liczby placówek oferujących usługi wpłaty gotówki na rachunek, a więc zarówno Poczty Polskiej, jak i podmiotów przyjmujących wpłaty gotówkowe na rachunki bankowe, w których klienci mogą opłacać rachunki za energię, czynsz, telefon, etc. Placówki tych ostatnich podmiotów nie umożliwiają realizacji transakcji bezgotówkowych. Dlatego też wskaźnik ten ma inny charakter niż pozostałe wskaźniki w niniejszym materiale, które dotyczą głównie płatności bezgotówkowych. Mimo stosunkowo dużej liczby placówek oferujących usługi płatnicze w Polsce w porównaniu do średniej UE, liczba transakcji dokonywanych za pomocą bezgotówkowych instrumentów płatniczych jest w Polsce znacznie niższa niż średnia liczona dla wszystkich krajów Unii (vide pkt 13 „Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych”).

2. Liczba rachunków bankowych na 1 mieszkańca

Stożenie „ubankowienia”, mierzony liczbą rachunków bankowych⁴ na 1 mieszkańca, jest istotnym czynnikiem rozwoju obrotu bezgotówkowego, ponieważ posiadanie rachunku bankowego jest podstawą dla korzystania z bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

Liczba rachunków bankowych w Polsce systematycznie rośnie. W 2012 r., w porównaniu do 2011 r. liczba rachunków bankowych wzrosła o ponad 2 mln, co oznacza wzrost o 3,8%. Liczbę takich rachunków w latach 2008 – 2012 przedstawiono w tabeli nr 2.

Tabela 2. Liczba rachunków bieżących w złotych prowadzonych przez banki, oddziały instytucji kredytowych i SKOK-i w Polsce w latach 2008-2012 (w tys.)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Osoby prywatne	35.312	40.050	44.074	48.686	50.476
Rolnicy, przedsiębiorcy indywidualni	3.841	3.874	3.785	3.330	3.375
Przedsiębiorstwa, niemonetarne instytucje finansowe, instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych	1.179	1.285	1.303	1.346	1.440
Razem liczba rachunków bieżących w bankach	40.332	45.209	49.162	53.362	55.291
Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo - Rozliczeniowe	2.311	2.569	2.773	2.984	3.192
Razem liczba rachunków bieżących	42.643	47.778	51.935	56.346	58.483

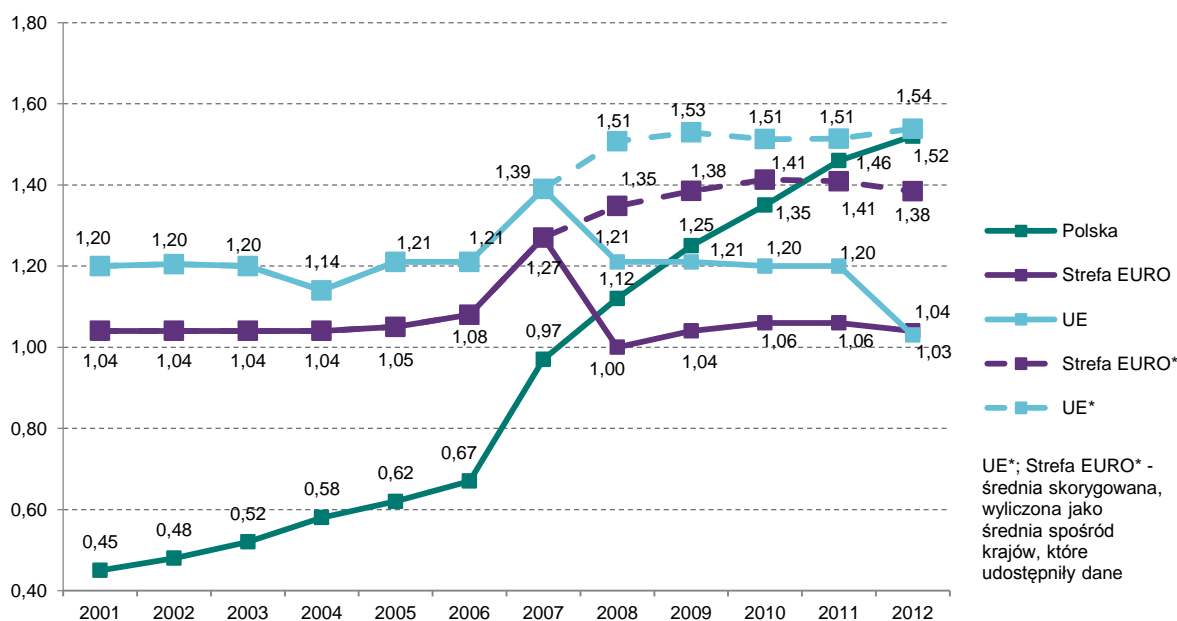
Źródło: Dane Narodowego Banku Polskiego

Zgodnie z metodologią Europejskiego Banku Centralnego w zakresie statystyki systemów płatniczych, pojęcie „overnight deposits” (rachunki bankowe) jest szeroką kategorią, która obejmuje nie tylko rachunki służące do dokonywania rozliczeń i płatności, ale również bezterminowe rachunki oszczędnościowe z możliwością wypłaty środków na żądanie bez utraty odsetek lub poniesienia istotnych kosztów oraz rachunki walutowe. W 2012 r. dane przekazywane przez niektóre kraje, w tym Polskę, dotyczące rachunków za lata 2007 – 2011, skorygowano w oparciu o aktualną metodologię ECB w tym zakresie. Po wprowadzeniu korekty pozycja Polski uległa znaczącej poprawie, przede wszystkim z uwagi na uwzględnienie w kategorii rachunki bankowe bezterminowych rachunków oszczędnościowych, które są dość powszechnie oferowane przez banki w Polsce.

⁴ Za rachunki bankowe dla potrzeb niniejszego materiału przyjęto rachunki prowadzone dla osób prywatnych, rolników, przedsiębiorców indywidualnych, przedsiębiorstw, niemonetarnej instytucji finansowych i instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych w instytucjach kredytowych rozumianych wg prawa europejskiego tj. w bankach krajowych, oddziałach instytucji kredytowych (w rozumieniu prawa polskiego) oraz w SKOK-ach.

Na wykresie nr 3 dostrzegalny jest systematyczny wzrost wskaźnika liczby rachunków na 1 mieszkańca w Polsce. Szczególnie zauważalny, skokowy wzrost tego wskaźnika odnotowano w 2007 r. (z 0,67 rachunku bankowego na jednego mieszkańca w 2006 r. do 0,97 rachunku bankowego na jednego mieszkańca), co wynikało głównie ze zmiany metodologii. W 2007 r. wskaźnik ten dla Polski stanowił 69,8% średniej całej Unii Europejskiej. Od 2008 roku można zauważyć nagły spadek średniej wartości wskaźnika dla krajów UE i strefy euro. Wynika on głównie z faktu niedostarczania (lub wycofania) danych za ten okres przez kilka krajów członkowskich, co znacząco przyczyniło się do zaniżenia wyników⁵. Z tego też względu, skorygowano średnie wyliczone przez EBC o kraje niedostarczające danych (na wykresie zaznaczone przerywaną linią). W roku 2008 brakuje danych dla 6 krajów (Bułgarii, Danii, Estonii, Luksemburga, Niemiec i Rumunii), w 2009 r. dla 5 krajów (Bułgarii, Danii, Estonii, Luksemburga i Niemiec), w 2010 i 2011 r. również dla 5 krajów (Bułgarii, Danii, Luksemburga, Niemiec i Szwecji), natomiast w 2012 r. - dla 6 krajów (Bułgarii, Danii, Luksemburga, Niemiec, Szwecji i Wielkiej Brytanii). Dopiero tak skorygowane dane mogą być podstawą do oceny sytuacji w Polsce na tle Unii Europejskiej.

Wykres 3. Liczba rachunków bankowych na jednego mieszkańca w latach 2001-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

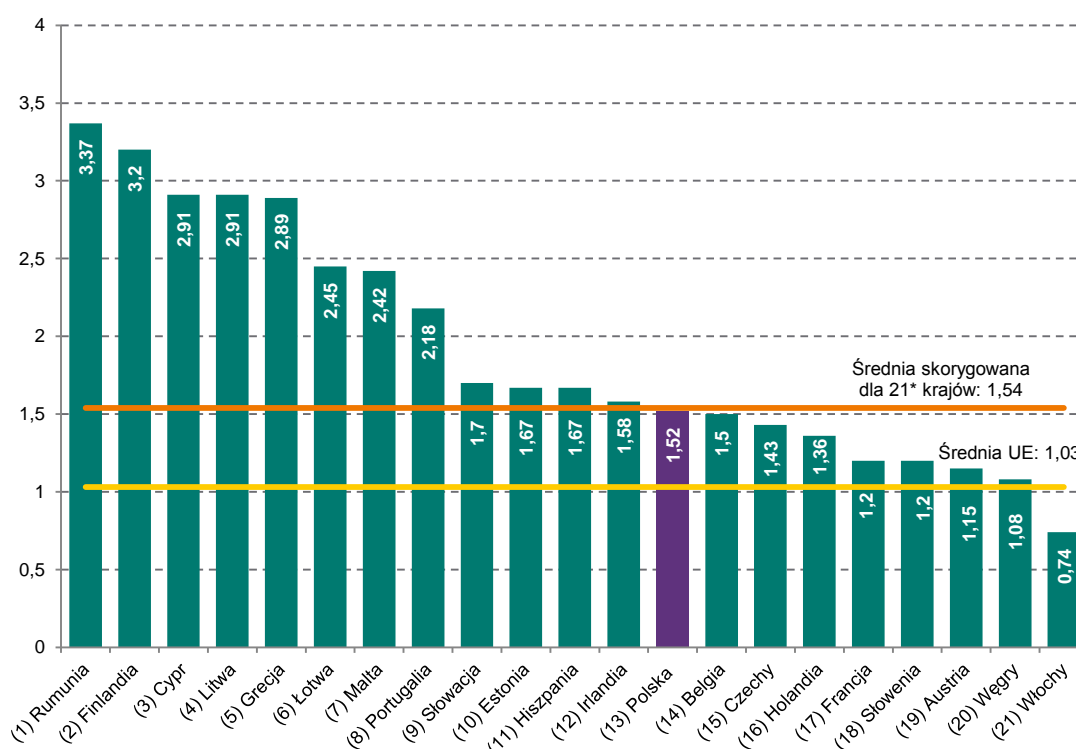
Z danych zaprezentowanych na wykresie nr 3 wynika, że w wyniku ciągłego przyrostu liczby rachunków bankowych liczba ich w Polsce w przeliczeniu na jednego mieszkańca zbliża się do skorygowanego

⁵ W statystykach EBC, prezentowanych w Blue Book, średnią UE wylicza się jako iloraz liczby wszystkich rachunków bankowych spośród krajów, które udostępniają dane przez liczbę mieszkańców wszystkich krajów członkowskich UE tj. zarówno tych udostępniających dane, jak i tych nie czyniących tego. Analogicznie EBC wylicza średnią dla krajów Strefy Euro. Nieudostępnienie danych przez kraje członkowskie przyczynia się zatem do obniżenia wartości licznika, natomiast niezmienna pozostaje wartość mianownika, co z kolei prowadzi do zaniżenia wyników.

poziomu średniego w UE. W roku 2012 r. wartość tego wskaźnika dla Polski wyniosła 1,52 rachunku bankowego na mieszkańca, podczas gdy średnia (skorygowana) dla krajów UE udostępniających dane była zaledwie o 0,02 punktu wyższa. Natomiast od roku 2011 Polska miała więcej rachunków bankowych per capita niż wynosiła średnia (skorygowana) dla krajów strefy euro. W 2012 r. było to średnio o 0,14 rachunku bankowego na mieszkańca więcej.

Pozycję Polski na tle innych krajów UE w 2012 r. wg wskaźnika liczby rachunków bankowych na 1 mieszkańca zaprezentowano na wykresie nr 4.

Wykres 4. Liczba rachunków bankowych na jednego mieszkańca w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu> (brak danych dla Bułgarii, Danii, Luksemburga, Niemiec, Szwecji i Wielkiej Brytanii)

Pod względem liczby rachunków bankowych w 2012 r. Polska znalazła się na 13 miejscu wśród 21 krajów Unii Europejskiej ze wskaźnikiem 1,52 rachunku bankowego na jednego mieszkańca. W porównaniu do 2012 r. Polska przesunęła się formalnie o dwa miejsca z uwagi na brak danych dla Luksemburga i Szwecji za 2012 r. (w 2011 r. Luksemburg zajmował pierwsze miejsce ze wskaźnikiem na poziomie 3,06, natomiast Szwecja – dziewiąte, ze wskaźnikiem 2,06), ale z uwzględnieniem tych dwóch krajów posiadających wyższe wskaźniki ubankowienia, Polska utrzymałaby za 2012 r. to samo 15. miejsce jak za 2011 r.

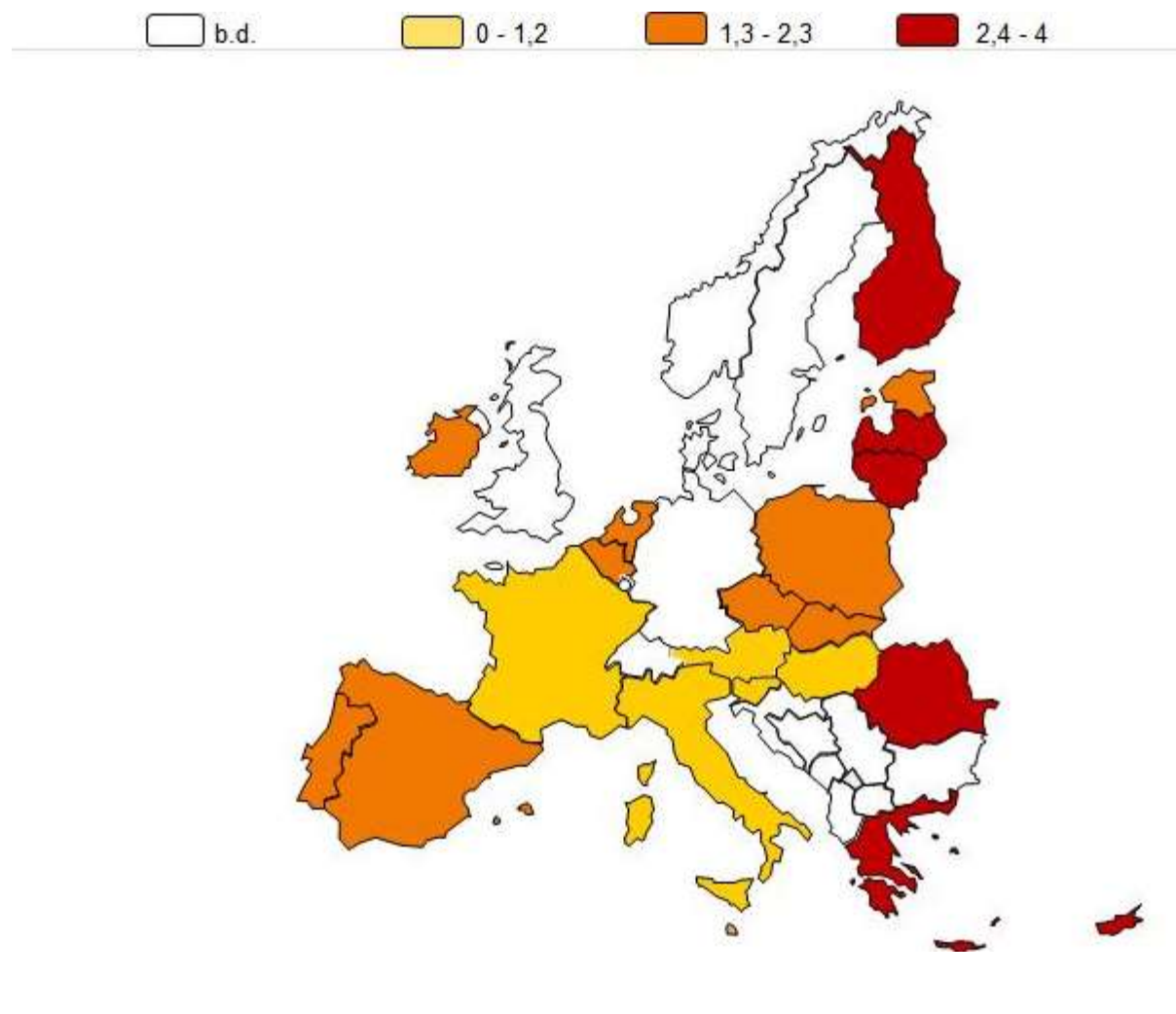
Największą liczbę rachunków bankowych w przeliczeniu na mieszkańca odnotowano w Rumunii (3,37), kolejne miejsca zajęły Finlandia, Cypr, Litwa, Grecja, Łotwa i Malta (co zaprezentowano również na

mapie nr 1). Porównując dane zaprezentowane na wykresie nr 4 z wykresem nr 26 (liczba transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi na 1 mieszkańca w 2012 r.), można wysnuć wniosek, że duża liczba rachunków nie oznacza automatycznie wysokiej aktywności posiadaczy tych rachunków. Przykładem mogą być Rumunia i Grecja, które, posiadając jedno z wyższych wskaźników odnoszących się do liczby rachunków przypadających na 1 mieszkańca (3,37 oraz 2,89), miały w 2012 r. jednocześnie jedno z najniższych wskaźników odnoszących się do liczby transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi per capita (odpowiednio 17 i 16 transakcji). Dla porównania wskaźnik transakcji bezgotówkowych per capita dla Polski wynosił 77 przy wskaźniku 1,52 rachunku bankowego na osobę.

Mapa 1. Liczba rachunków bankowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2012 r.

Średnia wartość w Unii Europejskiej: 1,03

Średnia wartość 21 krajów Unii Europejskiej: 1,54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

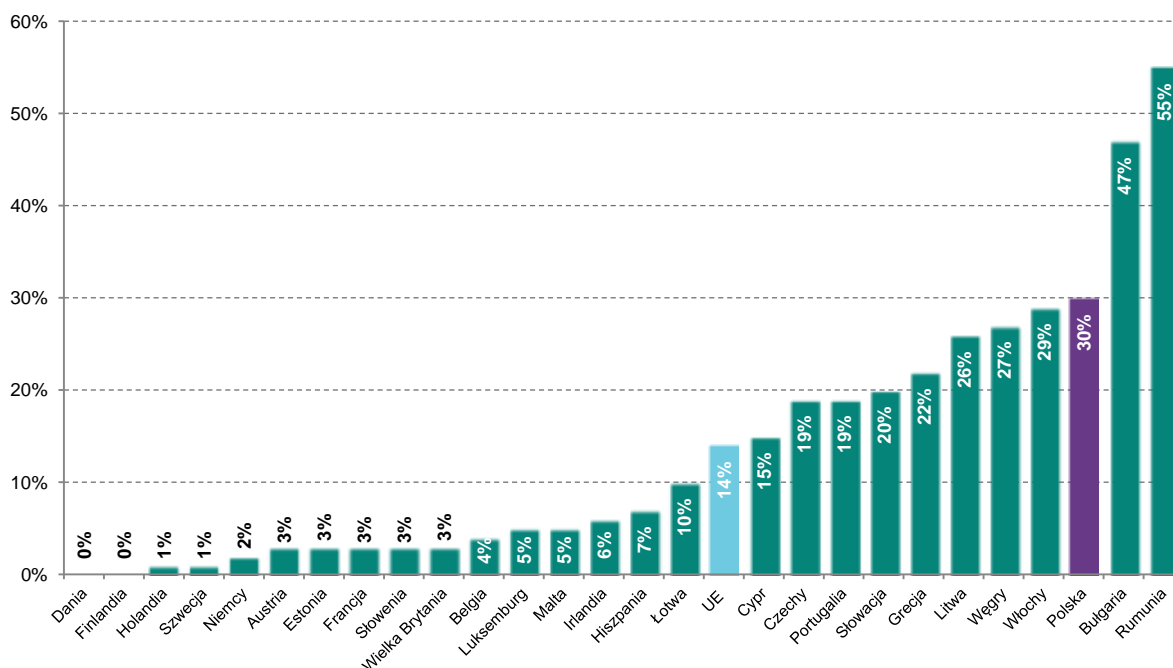
Pomimo szybkiego przyrostu liczby rachunków w naszym kraju istotna jest również aktywność posiadaczy kont poprzez korzystanie z różnych usług bankowych. Za wyjątkiem wspomnianych powyżej Rumunii i

Grecji można stwierdzić, że kraje, które mają więcej niż Polska rachunków bankowych per capita, wykazują wyższą niż Polska aktywność w zakresie wykorzystywania bezgotówkowych instrumentów płatniczych. Również kilka krajów o niższych wartościach wskaźnika rachunków bankowych per capita niż Polska (Belgia, Czechy, Holandia, Francja, Słowenia, Austria, Węgry) charakteryzuje się wyższymi wskaźnikami wykorzystywania bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

Sam wskaźnik liczby rachunków bankowych na 1 mieszkańca nie jest zatem wystarczającym miernikiem poziomu obrotu bezgotówkowego. W wielu przypadkach zależy on bowiem od czynników społecznych czy kulturowych bądź technologicznych czy operacyjnych.

Pomimo sukcesywnego wzrostu statystycznej liczby rachunków niekoniecznie musi on oznaczać taki sam wzrost realnego „ubankowienia” w Polsce, co może wynikać z posiadania przez niektóre osoby większej liczby rachunków i braku uwzględnienia we wskaźnikach statystycznych nasycenia rachunkami bankowymi w danej populacji. Dlatego bardziej adekwatnymi dla wskazania rzeczywistego „ubankowienia” w Polsce na tle innych krajów są wyniki badań empirycznych osób posiadających lub nieposiadających rachunku bankowego, przeprowadzonych na reprezentatywnych dla danych krajów grupach ludności. Porównanie tak określonego „ubankowienia” mierzonego odsetkiem liczby osób posiadających rachunek bankowy (w stosunku do całej populacji w danym wieku) w Polsce na tle innych krajów, wynikające z badania osób powyżej 15 lat, przeprowadzonego w 2012 r. dla Banku Światowego przedstawia wykres nr 5.

Wykres 5. Poziom „nieubankowienia” w 2011 r. (konsumenci nieposiadający rachunku bankowego)

Źródło: Measuring Financial Inclusion, The Global Findex Database, World Bank, April 2012 r.

3. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców

Według danych NBP, na koniec 2012 r. dostępnych było w Polsce 18.667 bankomatów, podczas gdy na koniec 2011 r. było ich 17.500, oznacza to wzrost liczby bankomatów o 1.167 sztuk, co stanowi wzrost o 6,7%. Dane dotyczące liczby bankomatów w Polsce w latach 2008 – 2012 przedstawiono w tabeli nr 3.

Tabela 3. Liczba bankomatów ogółem w Polsce w latach 2008-2012

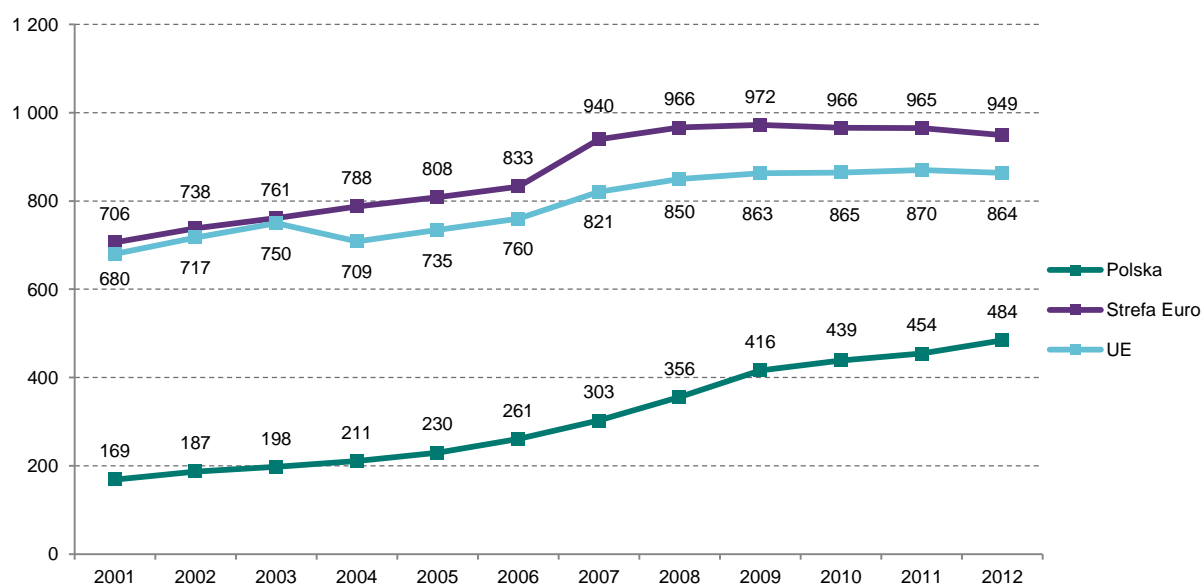
Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Bankomaty	13.878	15.714	16.463	17.500	18.667

Źródło: Dane Narodowego Banku Polskiego

W 2012 r. w bankomatach zrealizowano 747,7 mln transakcji, co oznacza wzrost o 21,6 mln (wzrost o 3%) w porównaniu do roku poprzedniego. Wartość transakcji w bankomatach wyniosła 281,8 mld zł, czyli o 7,5 mld zł więcej niż w 2011 r., co stanowi wzrost o 2,7%. Średnia wartość pojedynczej transakcji w bankomacie wynosiła 377 zł, co stanowi spadek o 0,2% w porównaniu do 2011 r.

W Unii Europejskiej widoczny jest stały wzrost liczby bankomatów (niewielki spadek pojawił się w 2012 r.), natomiast w Strefie Euro liczba bankomatów spada od 2009 r., co pokazano na wykresie nr 6.

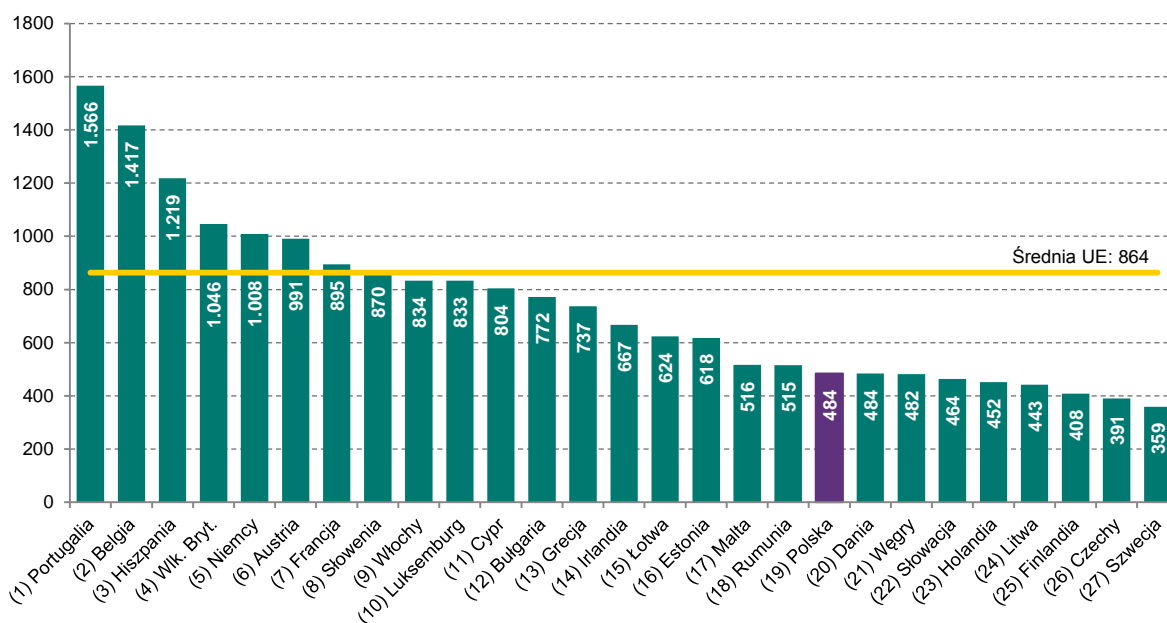
Wykres 6. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców w latach 2001-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

W porównaniu do 2009 r. liczba bankomatów w przeliczeniu na jednego mieszkańca spadła w Strefie Euro w 2012 r. o 23 szt. co stanowi spadek o 2,4%. W 2012 r. w Polsce na 1 mln mieszkańców przypadało 484 bankomatów. W odniesieniu do pozostałych krajów Unii Europejskiej wskaźnik ten pokazuje, że Polska znajdowała się niemal w końcówce krajów UE, pomimo że od 2001 roku liczba bankomatów na milion mieszkańców wzrosła o 315 szt. (wzrost o 186%), a w UE jedynie o 184 szt. (wzrost o 27,1%).

Wykres 7. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców w 2012 r.

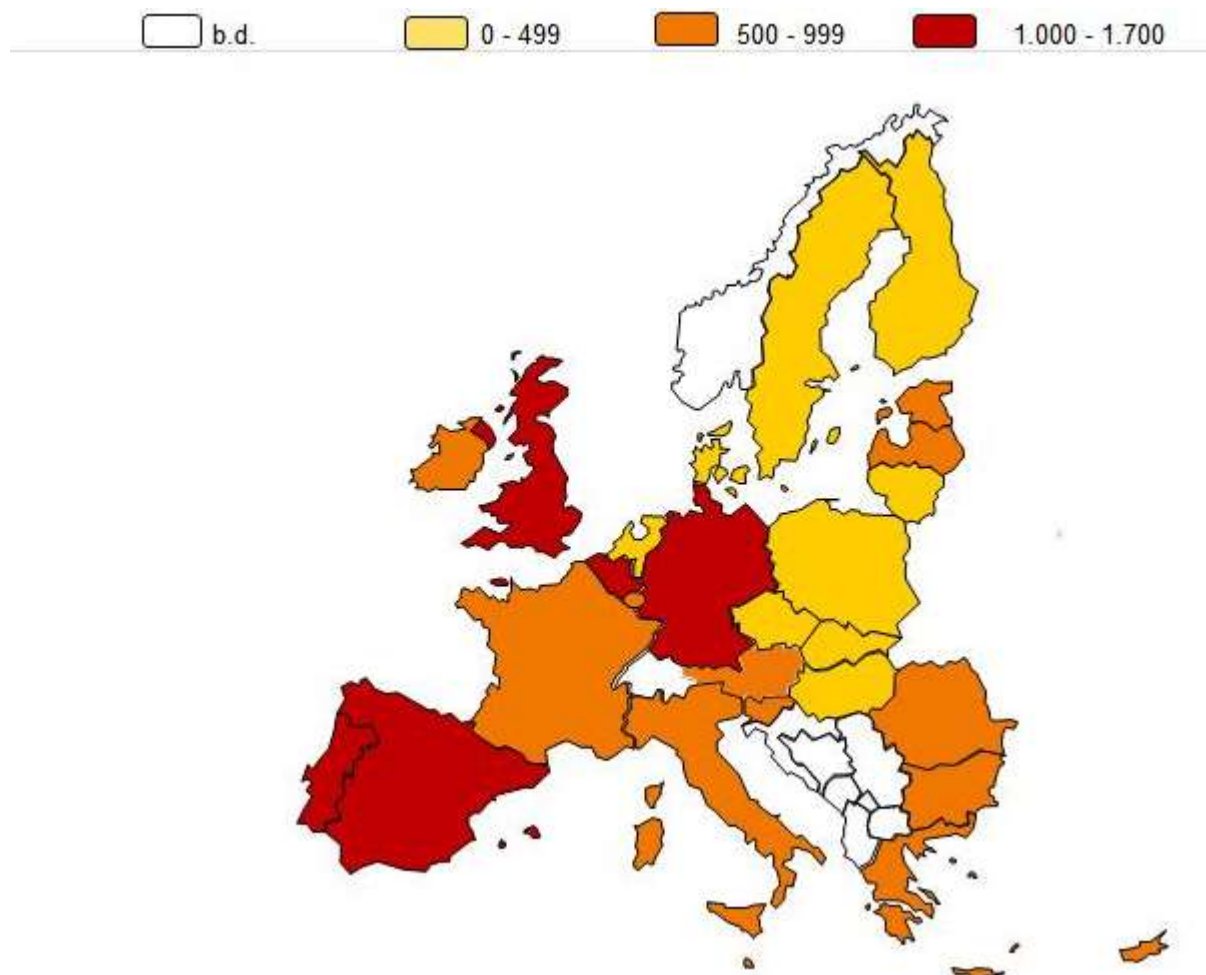

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Jak widać na powyższym wykresie, największą liczbę bankomatów na 1 mln mieszkańców w roku 2012 miały Portugalia (1.566 szt.), Belgia (1.417 szt.) i Hiszpania (1.219 szt.). Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest to, że w Portugalii i Hiszpanii bankomaty mają zazwyczaj charakter urządzeń wielofunkcyjnych, w których oprócz wypłaty gotówki można dokonywać przelewów, doładowań telefonów, kupna biletów etc. Polska, ze wskaźnikiem na poziomie 484 bankomatów na 1 mln mieszkańców, zajmowała 19 miejsce spośród wszystkich państw UE. Za nami uplasowały się takie kraje jak: Dania, Węgry, Słowacja, Holandia, Litwa, Finlandia, Czechy i Szwecja. W stosunku do 2011 r. Polska przesunęła się w rankingu o trzy miejsca, wyprzedzając Danię, Węgry i Holandię. Przesunięcie się Polski w rankingu spowodowane było przede wszystkim spadkiem liczby bankomatów na milion mieszkańców w następujących krajach: w Danii o 18, w Holandii o 15 i na Węgrzech o 10. Na tle krajów regionu, czyli krajów o podobnych uwarunkowaniach pod względem gospodarczym, społecznym i geograficznym, Polska nie wypada jednak korzystnie, wyprzedziły nas bowiem takie kraje jak Słowenia (870), Bułgaria (772), Łotwa (624), Estonia (618) oraz Rumunia (515). Pomimo systematycznego wzrostu liczby bankomatów na 1 mln mieszkańców w Polsce, wskaźnik ten jest nadal stosunkowo niski w porównaniu do średniej dla wszystkich krajów Unii Europejskiej (niższy od średniej unijnej o ponad 44%), co zaprezentowano na wykresie nr 6 oraz na mapie nr 2.

Mapa 2. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców w 2012 r.

Średnia wartość w Unii Europejskiej: 864

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Niski wskaźnik nasycenia bankomatami, w połączeniu z przedstawionym dalej wskaźnikiem liczby terminali POS przypadających na 1 mln mieszkańców (Polska na 24 miejscu w Europie – vide wykres nr 9), pokazuje niekorzystny dla naszego kraju obraz rozwoju podstawowej infrastruktury potrzebnej dla korzystania z rachunków bankowych oraz dokonywania transakcji bezgotówkowych. Obecnie w znacznej mierze urządzenia te instalowane są głównie w większych miastach, więc mieszkańcy małych miejscowości i obszarów wiejskich często nie są zainteresowani posiadaniem rachunku bankowego ze względu na utrudniony dostęp do bankomatów, przy jednoczesnym braku powszechnej możliwości płacenia kartą.

Liczba bankomatów w Polsce cały czas systematycznie rośnie. Widoczny jest także wzrost średniej wartości pojedynczej wypłaty z bankomatu, w 2007 r. wynosiła - 339 zł, w 2008 r. - 358 zł, w 2009 r. - 364 zł, w 2010 r.

- 372 zł, w 2011 r. - 378 zł, a w 2012 r. – 377 zł. Z punktu widzenia rozwoju obrotu bezgotówkowego w kraju ze stosunkowo dużym stopniem wykluczenia finansowego wzrost liczby bankomatów jest bardzo istotny, gdyż z jednej strony wpływa pozytywnie na decyzje o założeniu rachunku bankowego, z drugiej zaś strony niektóre bankomaty umożliwiają dodatkowe usługi, np. wykonanie polecenia przelewu, uzyskanie informacji o saldzie na rachunku, wpłatę gotówki, co mogłoby być istotne zwłaszcza dla osób niekorzystających z bankowości elektronicznej.

4. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (terminali POS oraz imprinterów) w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców

Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (vide tabela nr 4) kształtowała się na poziomie 290.461 szt. na koniec 2012 r., w porównaniu do 267.407 szt. na koniec 2011 r., co stanowiło wzrost o 8,6%.

Tabela 4. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze w Polsce w latach 2008-2012

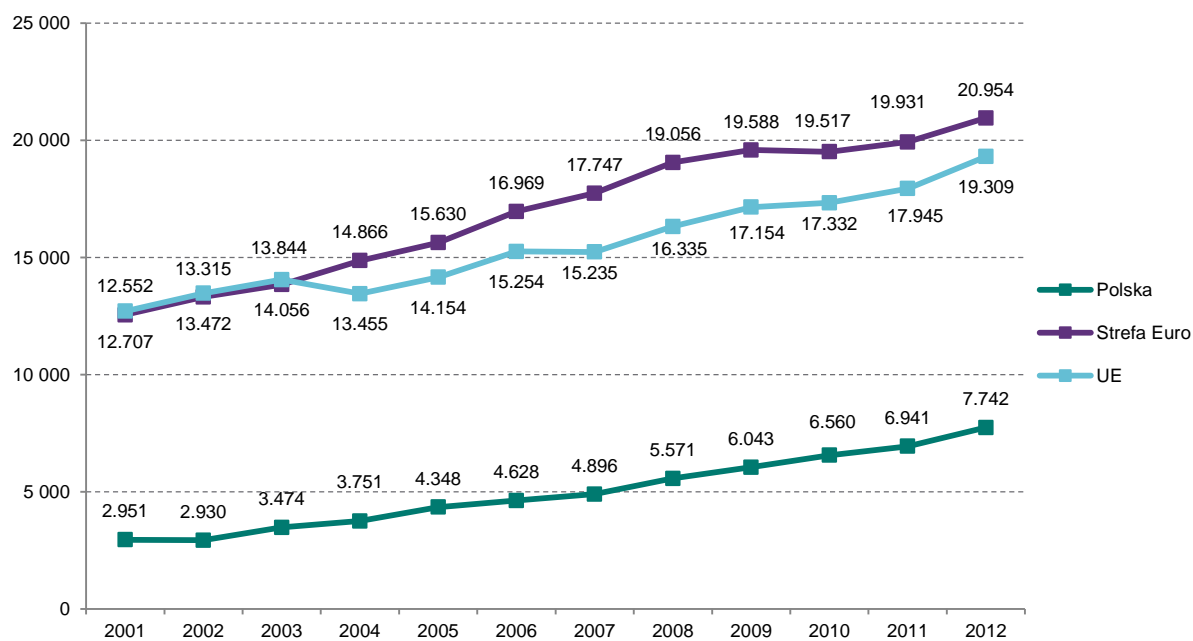
Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Terminale POS	197.557	215.509	246.510	266.429	289.547
Imprintery	14.781	15.067	6.142	978	915
Ogółem	212.338	230.576	252.652	267.407	290.461

Źródło: Dane Narodowego Banku Polskiego

Z danych prezentowanych przez agentów rozliczeniowych wynika, iż rośnie liczba akceptantów posiadających terminale POS i jednocześnie maleje liczba akceptantów posiadających imprintery.

W Strefie Euro widoczny był stały wzrost urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze, jedynie w 2010 r. wystąpił spadek tych urządzeń o 71 urządzeń na 1 milion mieszkańców. Podobna tendencja wzrostowa obserwowana jest w całej Unii Europejskiej z wyjątkiem lat 2004 i 2007, co zaprezentowano na wykresie nr 8.

Wykres 8. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (terminali POS oraz imprinterów) na 1 mln mieszkańców w latach 2011-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

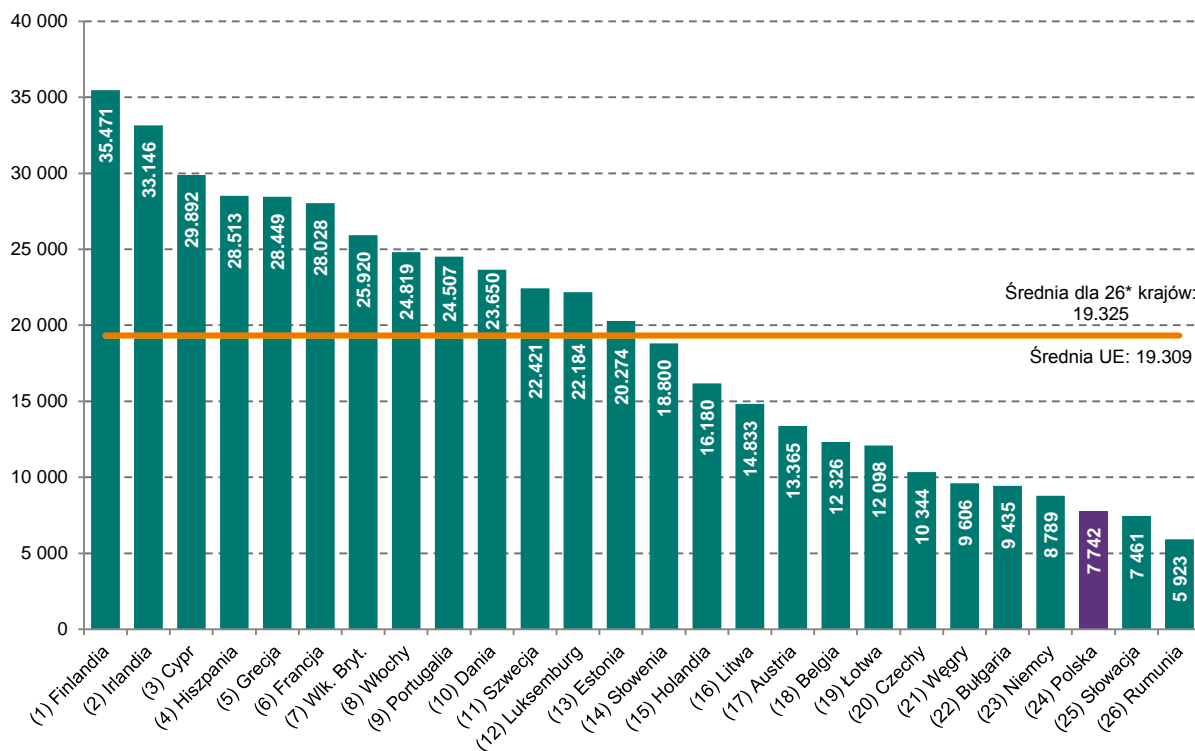
W roku 2012 Polska zanotowała szybszą dynamikę wzrostu średniej liczby urządzeń niż w UE czy w Strefie Euro. Niemniej jednak dystans między Polską a Unią Europejską nie zmniejszył się, a liczba terminali jest wciąż ok. 2,5-krotnie mniejsza niż średnia w UE.

W 2005 r. średnio w UE na 1 mln mieszkańców było o 9,8 tys. więcej takich urządzeń niż w Polsce, natomiast w 2012 r. było ich już o ok. 11,6 tys. więcej. Podobnie jest w odniesieniu do średniej Strefy Euro. W 2005 r. było tam o 11,3 tys. więcej urządzeń niż w Polsce, natomiast w 2012 r. było ich o 13,2 tys. więcej.

Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (terminale POS oraz imprintery) w Polsce zwiększyła się w 2012 r. i osiągnęła poziom 7.742 urządzeń na milion mieszkańców (wzrost o 11,5% w porównaniu do 2011 r. – 6.941 urządzeń na 1 mln mieszkańców).

Wskaźnik 7.742 urządzeń na 1 milion mieszkańców dla Polski to jeden z najniższych wskaźników wśród krajów UE w 2012 r., co przedstawiono na wykresie nr 9 i mapie nr 3.

Wykres 9. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (terminali POS oraz imprinterów) na 1 mln mieszkańców w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu> (brak danych dla Malty)

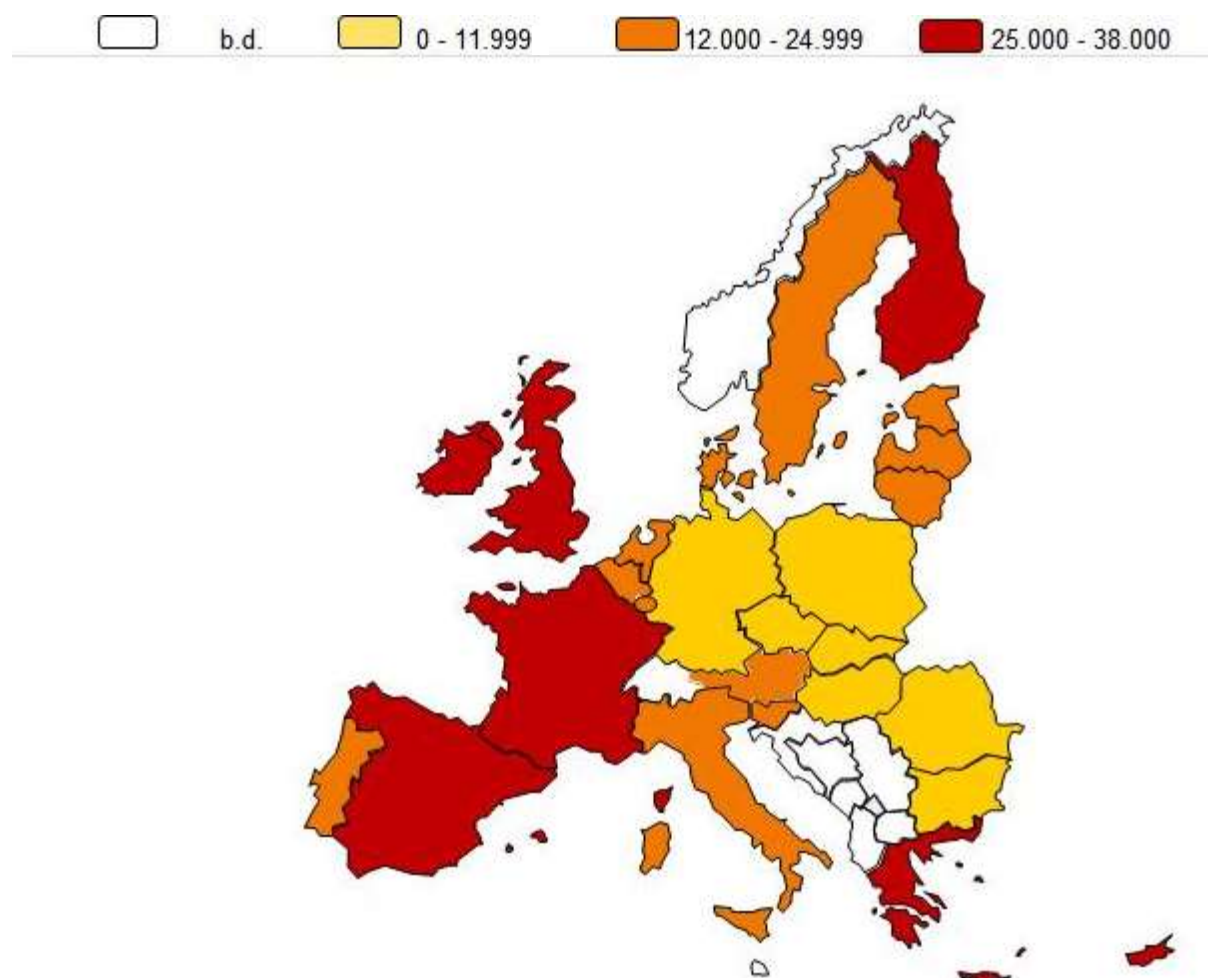
Na podstawie wykresu nr 9 można stwierdzić, że również na tle regionu, w odniesieniu do opisywanego wskaźnika, Polska wypada dość niekorzystnie. Zajmujemy 24. Miejsce, wyprzedzając jedynie Słowację i Rumunię. Natomiast znacznie więcej takich urządzeń funkcjonowało w takich krajach jak Estonia, Słowenia, Litwa, Łotwa, Bułgaria i Węgry.

Na wykresie nr 9 oraz na mapie nr 3 zaprezentowano, w ujęciu geograficznym, rozłożenie nasycenia urządzeniami akceptującymi elektroniczne instrumenty płatnicze w krajach Unii Europejskiej. W czołówce znalazły się takie kraje jak Finlandia, Irlandia, Cypr, Hiszpania i Grecja. Jednocześnie, przeprowadzając porównanie z danymi zaprezentowanymi na wykresie nr 17 (Liczba transakcji bezgotówkowych kartami płatniczymi w pojedynczym terminalu w 2012 r.), można zaobserwować, że Hiszpania, Cypr i Grecja mają stosunkowo niewielką liczbę transakcji kartami płatniczymi przypadającą na jeden terminal. Wy tłumaczeniem tej sytuacji może być specyfika tych krajów i nastawienie się na bardzo duży ruch turystyczny oraz wynikająca z tego faktu potrzeba dokonywania płatności z wykorzystaniem kart płatniczych przez turystów. Widać to najlepiej na przykładzie Grecji, w której sami Grecy dokonują niewielu transakcji kartami. Na 1 mieszkańca tego kraju w 2012 roku przypadało 6,6 transakcji kartami

płatniczymi - dla porównania w Polsce było to 31,6 transakcji, a w Danii aż 233,8 transakcji, pomimo że Dania uplasowała się na 10. miejscu pod względem liczby urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze. Wysoka pozycja Grecji wynika również z tego, że w tym kraju w jednym punkcie handlowo-usługowym zainstalowanych jest często kilka terminali, należących do różnych banków – acquirerów. W zależności od rodzaju przedkładanej przez klienta karty transakcja jest realizowana w odpowiednim terminalu.

Mapa 3. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrument płatnicze na 1 mln mieszkańców w 2012 r.

Średnia wartość w Unii Europejskiej: 19.309
Średnia wartość 26 krajów Unii Europejskiej: 19.325

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

5. Liczba wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca

Wg stanu na koniec 2012 r. w obiegu w Polsce było 33,29 mln kart płatniczych i liczba ta wzrosła w porównaniu do 2011 r. (32,04 mln kart), co stanowiło wzrost o 3,9%. Tym samym krótkotrwała tendencja spadkowa na rynku polskim została nie tylko zatrzymana (spadek o 4% liczby kart w 2010 r. w stosunku do 2009 r.), ale i odwrócona. Liczbę kart płatniczych wydanych w Polsce w latach 2007 – 2012 (stany na koniec danego roku) zaprezentowano w tabeli nr 5.

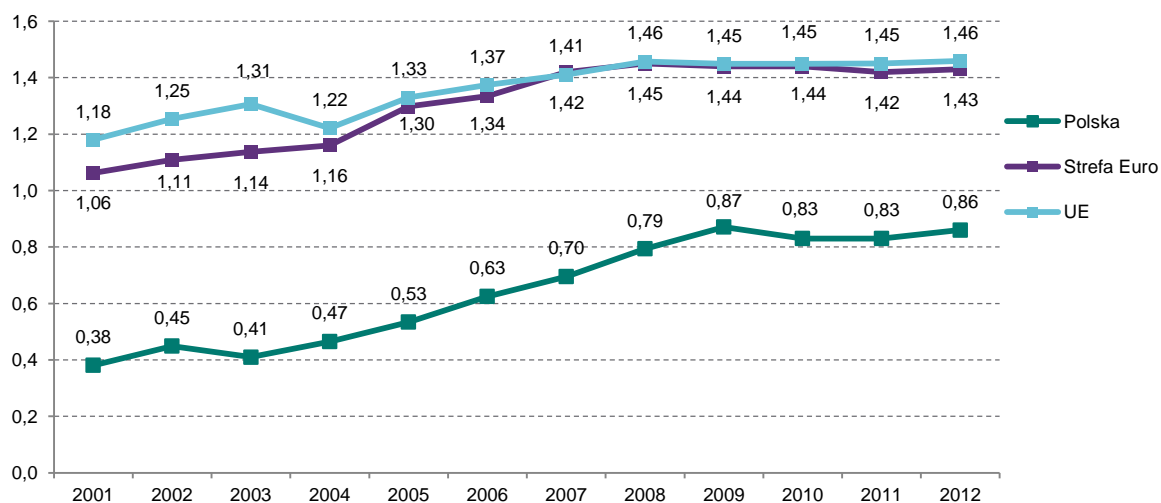
Tabela 5. Liczba wydanych kart płatniczych w Polsce w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba wydanych kart płatniczych	30.275.460	33.212.656	31.983.793	32.044.946	33.291.111

Źródło: Dane Narodowego Banku Polskiego

Liczba kart płatniczych na 1 mieszkańca Polski systematycznie wzrasta przez kolejne lata z 0,38 w 2001 r. do 0,70 w 2007 r. i 0,87 w 2009 r., natomiast w latach 2010 – 2011 spadła nieznacznie do poziomu 0,83. W 2012 odnotowano wzrost wskaźnika do poziomu 0,86, czyli prawie do stanu z 2009 r. Dystans, jaki dzieli Polskę od innych krajów UE, zmniejszył się z 0,9 w 2003 r. do 0,6 w 2012 r. (w 2011 r. różnica ta wynosiła 0,62), co przedstawiono na wykresie nr 10.

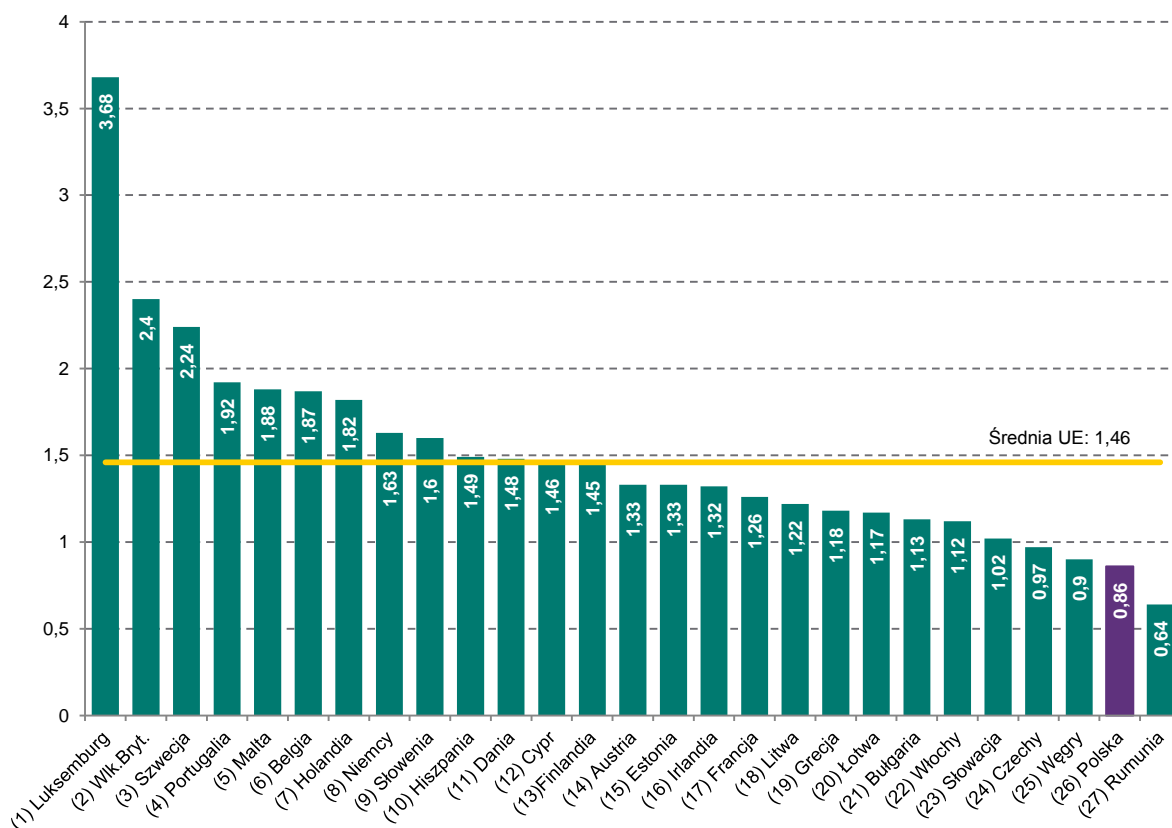
Wykres 10. Liczba wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca w latach 2001-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

W 2012 r. wskaźnik wydanych kart płatniczych per capita (0,86) stawiał Polskę w końcówce państw Unii Europejskiej. W tym zakresie wyprzedzaliśmy, podobnie jak w latach poprzednich, jedynie Rumunię, co przedstawiono na wykresie nr 11.

Wykres 11. Liczba wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca w latach 2012

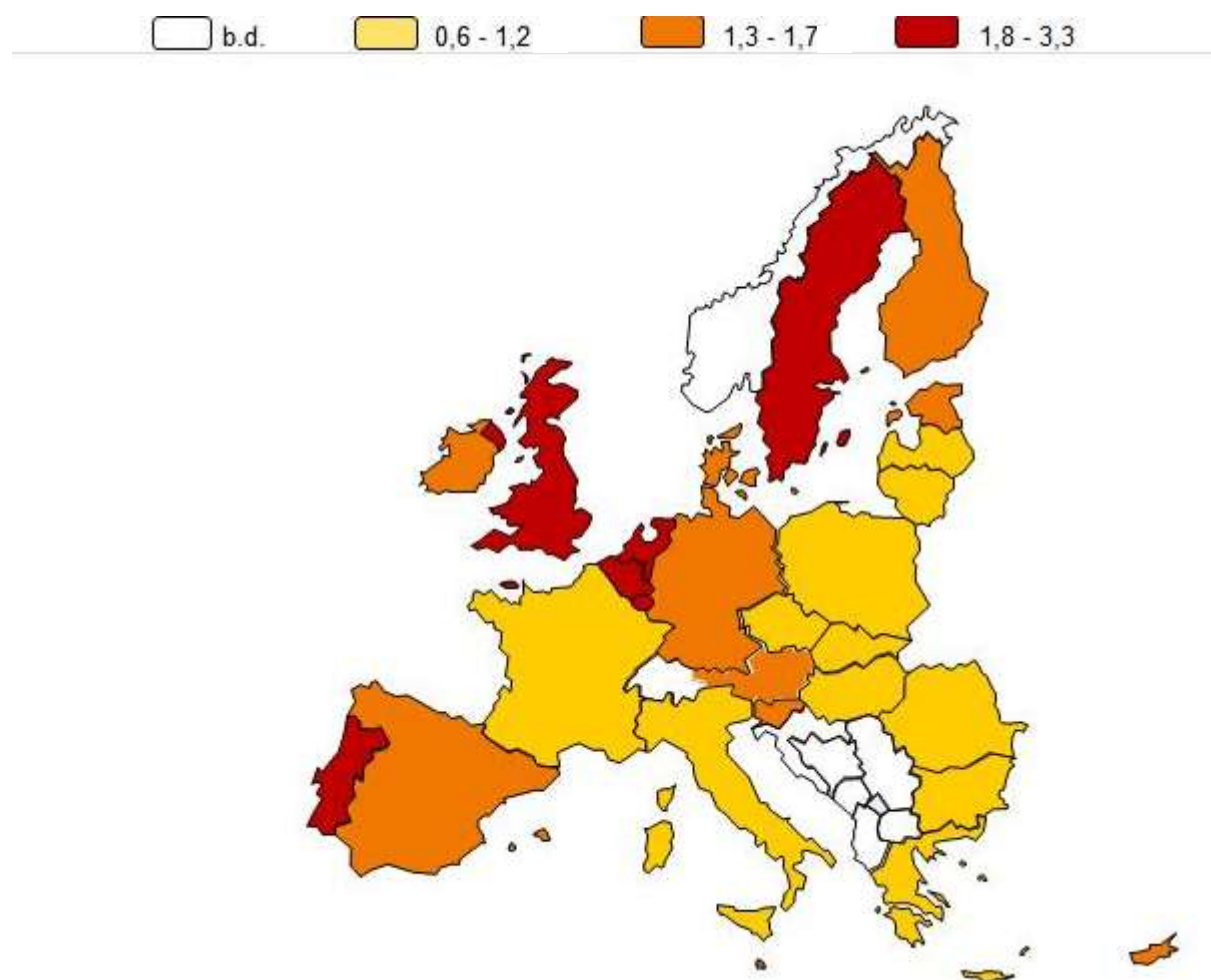
Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Poziom wskaźnika wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca w krajach Unii Europejskiej w 2012 r. w ujęciu geograficznym przedstawiono na wykresie nr 11 i na mapie nr 4. Polska na tle regionu i całej UE odznacza się bardzo niską liczbą wydanych kart. Jest to blisko cztery razy mniej kart na jednego mieszkańca niż w Luksemburgu, prawie 3 razy mniej niż w Wielkiej Brytanii i ponad dwa razy mniej niż w Szwecji, Portugalii, na Malcie, w Belgii czy Holandii. W naszym regionie na podobnym poziomie co Polska znajdują się Węgry i Czechy, natomiast znacznie wyższy poziom omawiany wskaźnik osiąga w Estonii, na Litwie i Łotwie.

Nadal wśród kart płatniczych w Polsce dominują karty debetowe. Wg stanu na koniec 2011 r. kart debetowych było 24,8 mln szt., co stanowiło 77,4% ogółu kart (kart kredytowych było 6,9 mln szt., a kart obciążeniowych 0,3 mln szt.). Natomiast na koniec 2012 r. karty debetowe, w liczbie 26,5 mln, stanowiły już 79,8% ogółu kart płatniczych (33,3 mln), z uwagi na spadek liczby kart kredytowych i obciążeniowych w 2012 r. Kart kredytowych i obciążeniowych było w 2012 r. odpowiednio 6,4 mln i 0,3 mln, co stanowiło odpowiednio 19,4% i 0,9% ogółu kart płatniczych.

Mapa 4. Liczba wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca w 2012 r.

Średnia wartość w Unii Europejskiej: 1,46

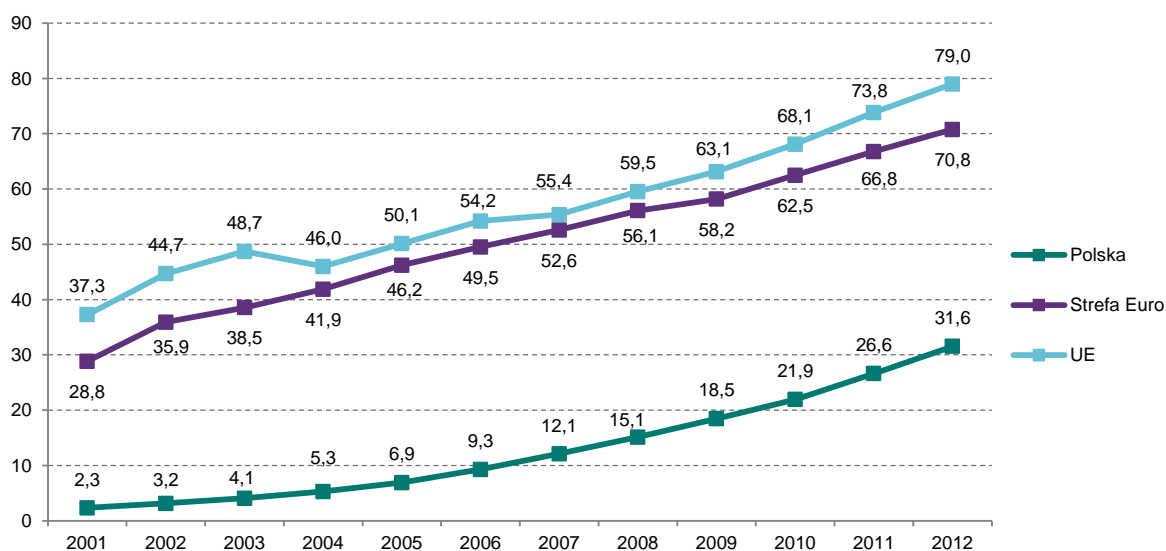
Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

6. Liczba transakcji kartami płatniczymi na 1 mieszkańca

W porównaniu z krajami Unii Europejskiej w Polsce nadal za pomocą kart płatniczych dokonywanych jest stosunkowo niewiele transakcji (przy ustalaniu wielkości tego wskaźnika nie brano pod uwagę liczby operacji wypłaty gotówki). W 2012 r. liczba transakcji bezgotówkowych kartami na 1 mieszkańca wyniosła w Polsce 31,6.

Porównanie wysokości wskaźnika dla Polski do średniej dla UE (79,0) i Strefy Euro (70,8) wypada dość niekorzystnie, gdyż statystyczny mieszkaniec UE dokonuje średnio 2,5-krotnie więcej transakcji bezgotówkowych kartami płatniczymi niż statystyczny Polak, co prezentuje wykres nr 12.

Wykres 12. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi na jednego mieszkańca w latach 2001-2012

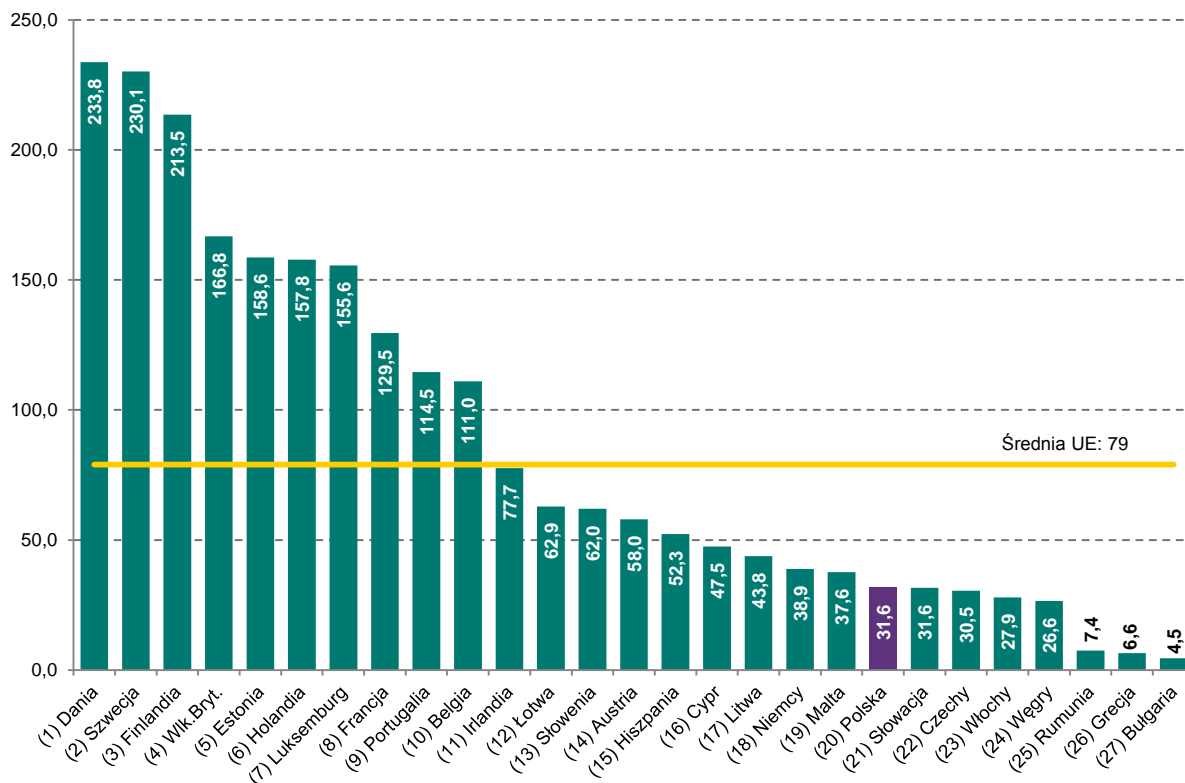

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Średnia dla krajów Unii Europejskiej w 2012 r. wynosiła 79,0 transakcji na jednego mieszkańca. Mimo tak wyraźnej dysproporcji między Polską a średnią dla UE należy stwierdzić, że poziom liczby transakcji kartami w Polsce systematycznie wzrasta.

Dla porównania w 2006 r. w Polsce przeciętny mieszkaniec dokonywał tylko 9,3 płatności kartami płatniczymi, w 2007 r. 12,1, w 2008 r. 15,1, w 2009 r. 18,5, w 2010 r. 21,9 a w 2011 r. 26,6., a w 2012 r. 31,6. W stosunku do 2007 r. oznacza to wzrost o 161%. Niestety, nadal znajdujemy się w końcówce krajów UE, wyprzedzając jedynie Słowację, Czechy, Włochy, Węgry, Rumunię, Grecję i Bułgarię, co przedstawiono na wykresie nr 13.

Wykres 13. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi na jednego mieszkańca w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Jednocześnie jest to wynik 7 razy niższy niż w Danii (233,8), Szwecji (230,1) i Finlandii (213,5). Warto zwrócić również uwagę na Estonię, w której omawiany wskaźnik osiągnął w 2012 r. poziom 158,6 transakcji. Oznacza to, że w Estonii od roku 2004 wykorzystanie kart płatniczych wzrosło o 256% (z poziomu 44,5 transakcji per capita)⁶. Jest to tym bardziej warte odnotowania, iż Estonia w liczbie kart na mieszkańca zajmuje pozycję poniżej średniej UE.

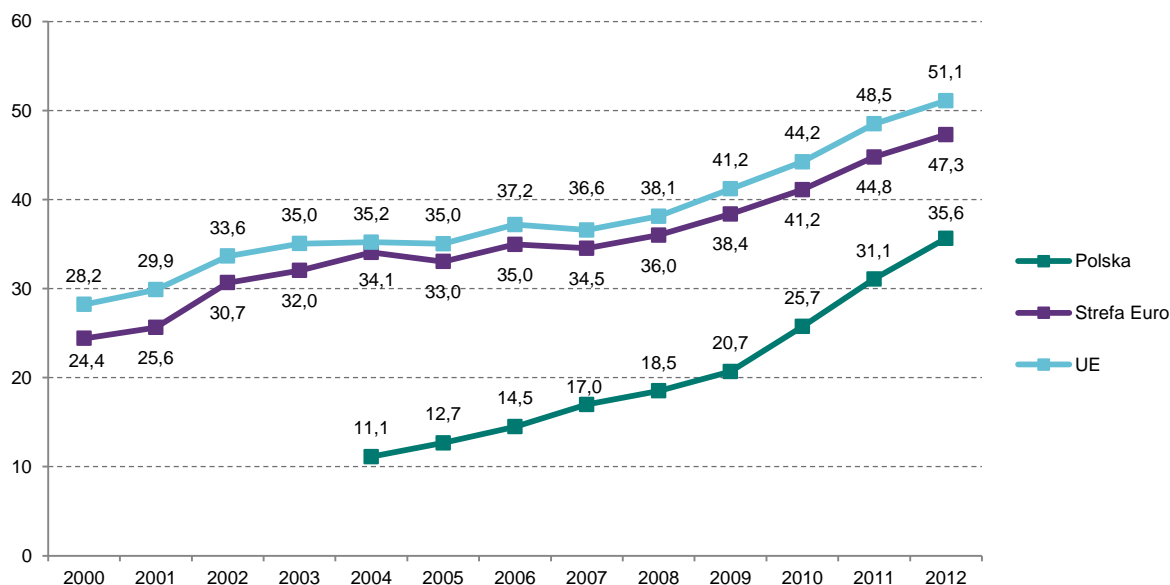
Pod względem wykorzystania kart płatniczych na jednego mieszkańca, Polska, na tle naszego regionu, plasuje się w środku tych krajów. Na podobnym poziomie znajdują się kraje takie jak Słowacja, Czechy, jednocześnie jednak widać dużą różnicę między naszym krajem a Łotwą (62,9), czy Słowenią (62,0).

⁶ ECB Statistical Data Warehouse, Tabela 7.4 a "Number of transaction per capita" <http://sdw.ecb.europa.eu>

7. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonywanych pojedynczą kartą płatniczą

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym częstotliwość wykorzystania kart płatniczych jest liczba transakcji bezgotówkowych przypadających na jedną kartę.

Wykres 14. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą w latach 2000-2012

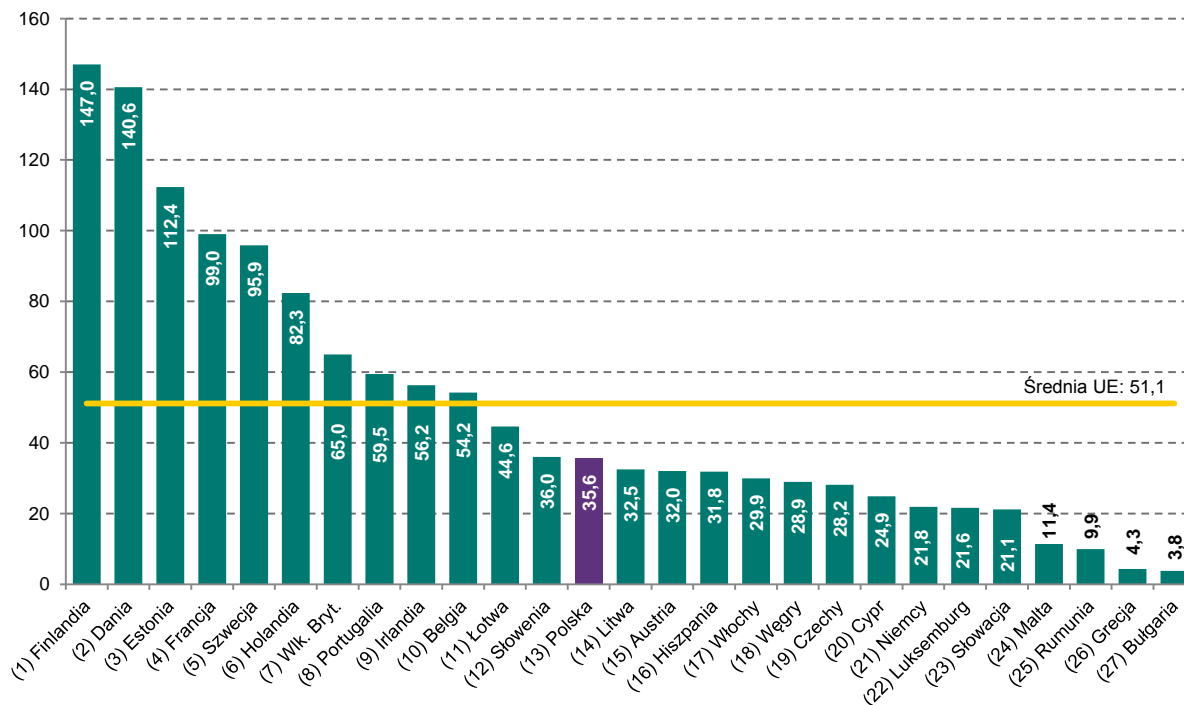

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Należy zauważyć, iż Polska znacznie zmniejszyła swój dystans w stosunku do średniej UE w liczbie transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą w terminalach POS (z 24,1 w 2004 r. do 15,5 w 2011 r.).

Polska ze wskaźnikiem 35,6 transakcji rocznie dokonywanych jedną kartą plasuje się poniżej średniej unijnej (51,1), ale wyprzedza 14 krajów (w tym Niemcy), które posiadają 2 razy więcej kart niż Polska. Na podstawie tego wskaźnika można stwierdzić, że w niektórych krajach charakteryzujących się dużą liczbą wydanych kart na jednego mieszkańca (np. na Malcie – 1,9 karty na mieszkańca, w Luksemburgu – 3,7 karty na mieszkańca) większa niż w Polsce (0,86 karty na mieszkańca) część kart jest nieaktywna lub mało aktywna i nie są nimi w ogóle lub w bardzo małym stopniu przeprowadzane transakcje.

Wykres 15. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

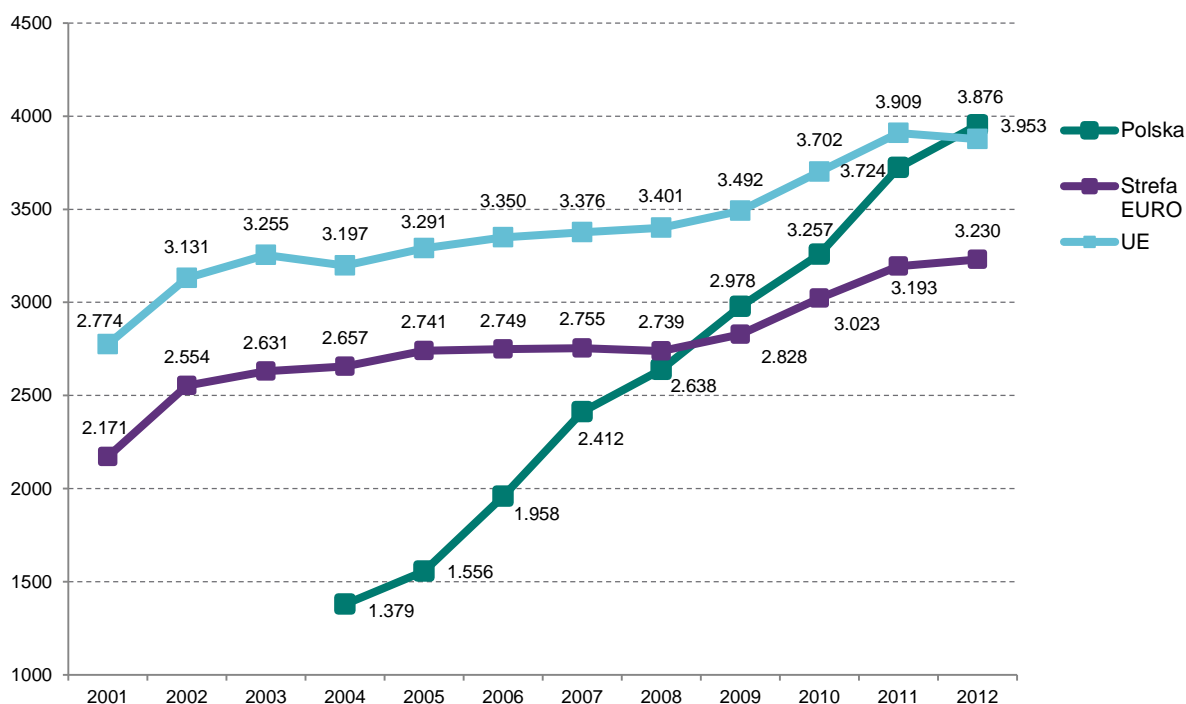
Najczęściej do dokonywania płatności wykorzystują karty mieszkańcy Finlandii (147 razy w roku, czyli prawie 3-krotnie częściej niż średnia w UE) oraz mieszkańcy pozostałych krajów skandynawskich (Dania – 140,6, Szwecja – 95,9). Najmniejszy poziom tego wskaźnika zanotowano w Bułgarii (3,8), Grecji (4,2) i Rumunii (8,4).

W 2012 r. pod względem tego wskaźnika Polska znalazła się na 13. miejscu, tj. o jedno miejsce wyżej niż w 2011 r. i wyprzedziła Hiszpanię, która spadła z 13. miejsca przy 31,5 transakcjach bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą na 16. pozycję (31,8 transakcji). Polska poprawiła swoją pozycję pomimo bardzo niskiej liczby wydanych kart płatniczych, wskaźnik dla Polski w 2012 r. wyniósł 0,86, który stanowił 59% wskaźnika dla krajów Unii Europejskiej.

8. Liczba transakcji zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS

Interesująco wypada porównanie wykorzystania zainstalowanych w danym kraju terminali POS. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonywana kartami płatniczymi w pojedynczym terminalu POS w Polsce jest wyższa niż średnia w krajach Unii Europejskiej.

Wykres 16. Liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS w latach 2001-2012.

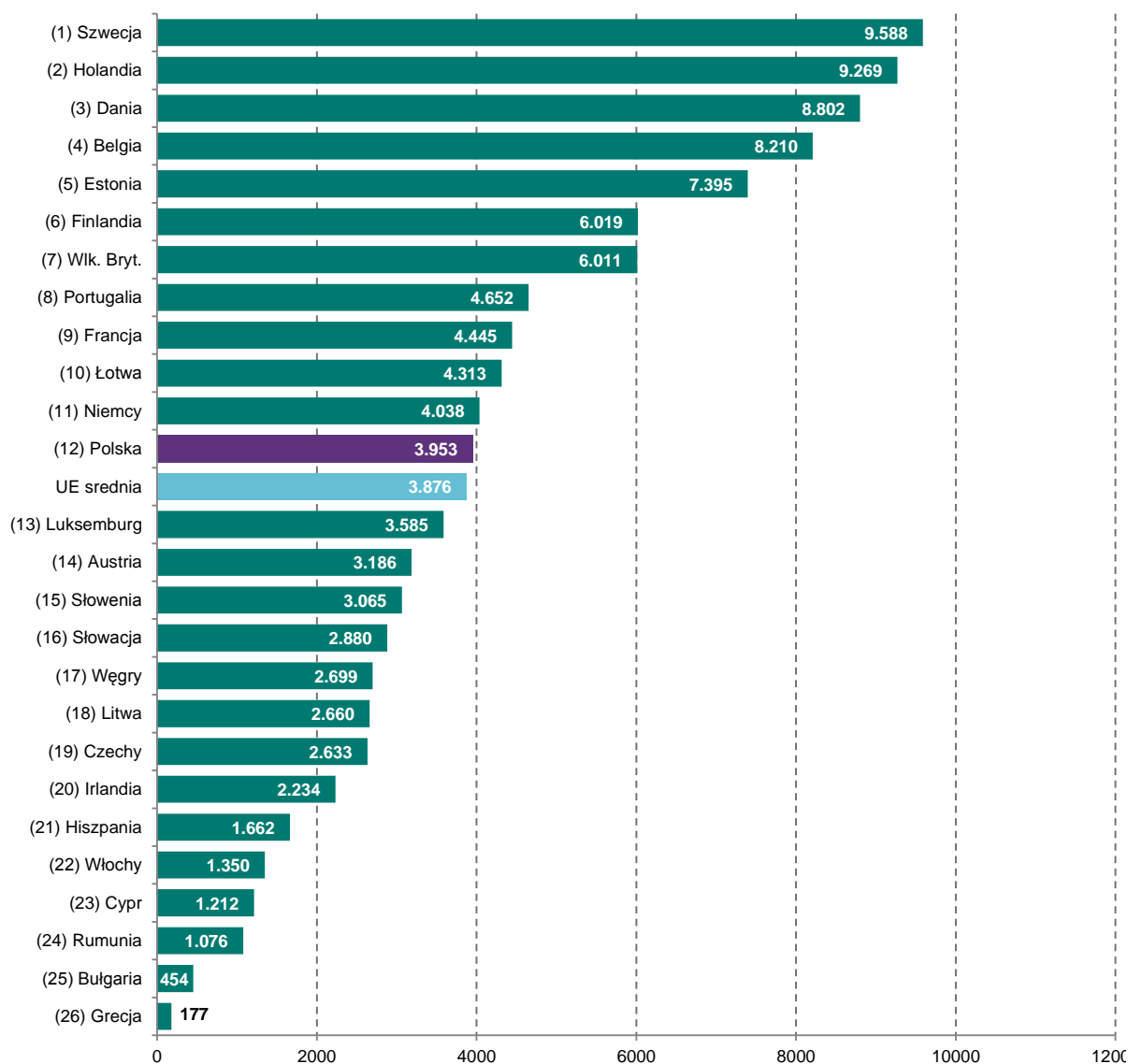

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Polska na przestrzeni lat 2004 – 2011 systematycznie zmniejszała swój dystans w liczbie transakcji bezgotówkowych, przypadających na jeden terminal POS w stosunku do średniej UE, by w 2012 roku wyprzedzić średnią unijną. W 2004 r. w Polsce dokonano o 1.818 mniej transakcji bezgotówkowych niż w UE, natomiast w 2012 r. wykonano 77 transakcji więcej. Analizując wykres nr 16, warto podkreślić, że Polska w 2009 r., wyprzedziła kraje należące do strefy euro w liczbie transakcji w pojedynczym terminalu POS i systematycznie zwiększa swój dystans (w 2009 r. było to 150 transakcji więcej, a w 2012 r. już 723 transakcji więcej).

Mimo iż Polska ma jeden z najniższych wskaźników liczby urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze na 1 mln mieszkańców, to dobrze wypada pod względem liczby transakcji bezgotówkowych realizowanych kartami płatniczymi w pojedynczym terminalu. W 2012 r. Polska zajmowała, podobnie jak w roku poprzednim, 12. miejsce w UE.

Wykres 17. Liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu> (brak danych dla Malty)

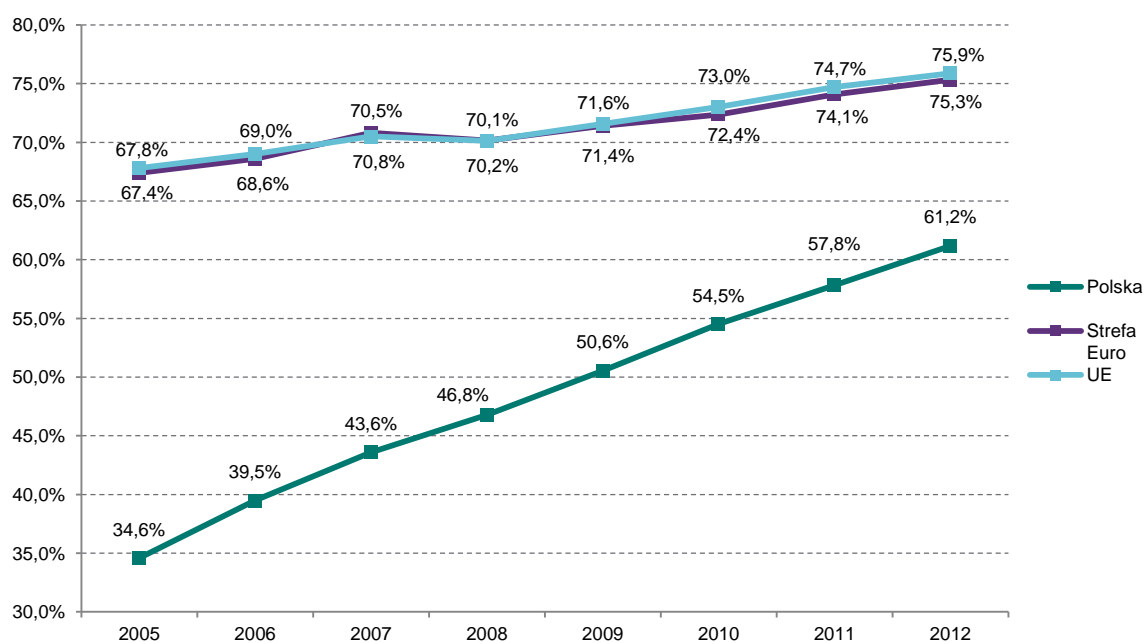
Jak wynika z wykresu nr 17, Polska znacznie wyprzedza w tym zakresie takie kraje jak Hiszpania, Włochy, Grecja, które co prawda są liderami w liczbie zainstalowanych terminali POS, ale jednocześnie kraje te nie należą do czołówki krajów, w których dokonuje się najwięcej transakcji bezgotówkowych. Przykładowo w Polsce w jednym terminalu realizowanych jest rocznie ok. 4,0 tys. transakcji płatniczych, czyli 22 razy więcej niż w Grecji, prawie 3 razy więcej niż we Włoszech i ponad 2 razy więcej niż w Hiszpanii. Tak dobra pozycja Polski wskazuje, iż Polacy chętnie używają kart płatniczych do dokonywania transakcji bezgotówkowych pomimo niewielkiej liczby terminali POS. Liderem pod względem intensywności

wykorzystania terminali POS jest Szwecja, ze wskaźnikiem 9,6 tys. transakcji na terminal. W naszym regionie Polska wyprzedza większość krajów z wyjątkiem Estonii i Łotwy.

9. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi

Analizując wykorzystywanie bezgotówkowych instrumentów płatniczych, warto zająć się wskaźnikiem pokazującym udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji kartami płatniczymi (vide wykresy nr 18 i 19). W 2009 r. w Polsce po raz pierwszy dokonano kartami płatniczymi więcej transakcji bezgotówkowych niż gotówkowych i osiągnięto poziom 50,6%, natomiast w 2012 r. poziom ten wzrósł już do 61,2%. Do 2008 r. w Polsce kart używano częściej do podejmowania gotówki w bankomatach niż do dokonywania nimi płatności.

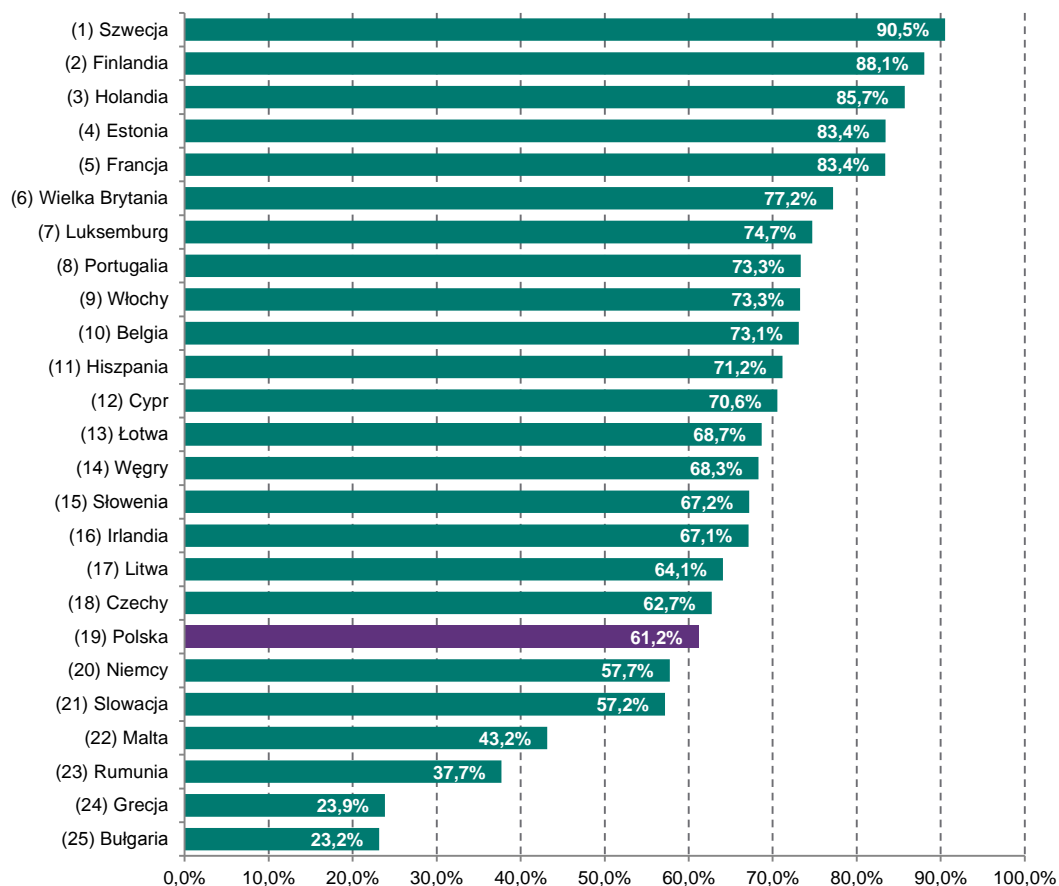
Wykres 18. Udział procentowy transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Na wykresie nr 18 przedstawiono postępującą w całej Europie zmianę zachowania posiadaczy kart płatniczych, polegającą na częstszym używaniu kart do płatności w sklepach, niż dokonywaniu wypłat gotówki w bankomatach. Trend ten jest szczególnie widoczny na przykładzie Polski, gdzie w 2005 roku tylko 34,6% transakcji kartowych stanowiły transakcje bezgotówkowe, natomiast w 2012 r. wskaźnik ten osiągnął już poziom 61,2%, a dystans do średniej unijnej zmniejszył się w ciągu ostatnich siedmiu lat z 33 do 15 punktów procentowych. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonywanych kartami płatniczymi zwiększyła się z 264 mln (w 2005 r.) do 1.179,24 mld (w 2012 r.), czyli o około 360%.

Wykres 19. Udział procentowy transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w 2012 r.

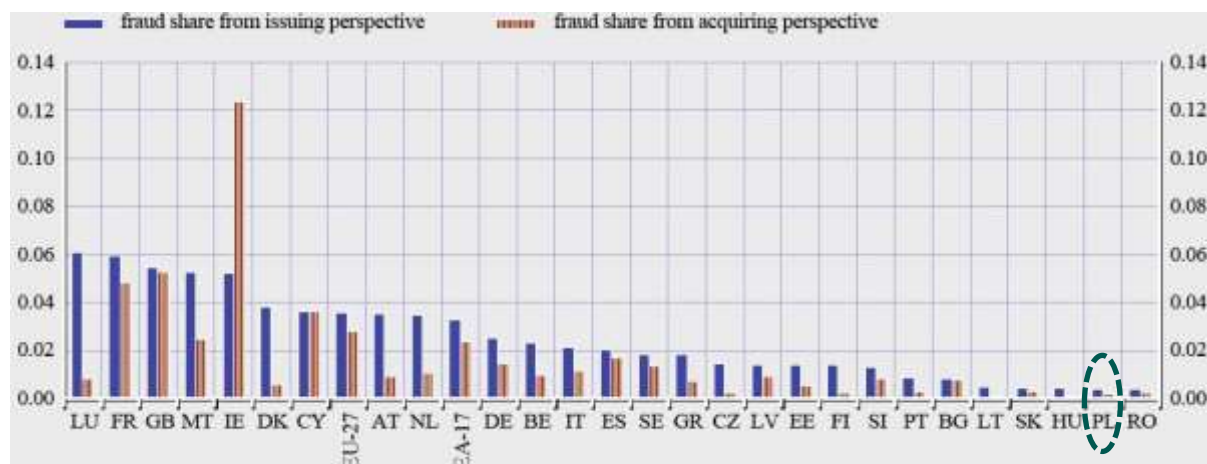
Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu> (brak danych dla Austrii i Danii)

Liderem pod względem wykorzystania kart płatniczych do transakcji bezgotówkowych w 2012 r. była Szwecja (90,5%), a na drugim miejscu z niemalże identycznym wskaźnikiem znalazła się Finlandia (w 2010 r. liderem była Dania ze wskaźnikiem 98% bezgotówkowych transakcji kartowych – w 2012 r. brak jest danych dla tego kraju). Również w Holandii, Estonii i Francji, gdzie posiadacze kart wykorzystują karty głównie do płacenia w punktach handlowo-usługowych, wskaźnik ten przekraczał 80%. Luksemburg, który w 2011 r. miał największy udział procentowy transakcji bezgotówkowych, spadł na siódme miejsce, głównie z powodu ponad 2,5-krotnego wzrostu liczby transakcji gotówkowych kartami płatniczymi. Polska zajmuje w tym zestawieniu 19. miejsce. Z kolei mniejszy udział transakcji bezgotówkowych od Polski zanotowały Niemcy (57,7%), Słowacja (57,2%), Malta (43,2%), Rumunia (37,7%), Grecja (23,9%), i Bułgaria (23,2%). Z krajów naszego regionu należy wyróżnić przede wszystkim Estonię (83,4%) i Łotwę (68,7%). Ciekawym przykładem jest Malta, która ma bardzo niski udział transakcji bezgotówkowych w transakcjach kartami pomimo wysokiego wskaźnika liczby wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca (1,88 przy wskaźniku średniej UE 1,46).

10. Udział transakcji oszukańczych w wartości wszystkich transakcji dokonywanych kartami

W lipcu 2013 r. Europejski Bank Centralny opublikował po raz drugi materiał pt. „Report on card fraud”, w którym zaprezentował analizę danych statystycznych dotyczących oszustw z użyciem kart płatniczych w krajach UE w 2011 r. Dane zostały przekazane do EBC przez prawie wszystkie funkcjonujące w Europie systemy kart płatniczych, zarówno międzynarodowe (VISA, MasterCard), jak i systemy lokalne.

Wykres 20. Wartość operacji oszukańczych kartami płatniczymi w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi w poszczególnych krajach UE

Źródło: Europejski Bank Centralny, <http://ecb.int>

Dane na wykresie nr 20 wskazują, że w Polsce odnotowano jeden z najmniejszych udziałów transakcji oszukańczych w wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami. Stawia to nas pod względem bezpieczeństwa na bardzo wysokim, drugim miejscu, za Rumunią, która w 2011 roku wyprzedziła Polskę, będącą liderem w 2010 roku. Z danych raportu wynika także, że udział liczby transakcji oszukańczych w ogólnej liczbie wszystkich transakcji dokonanych w Polsce w 2011 r. był najniższy spośród wszystkich krajów UE i wyniósł 0,001%. Transakcje oszukańcze kartami płatniczymi wydanyymi przez banki polskie dokonywane były najczęściej poza granicami naszego kraju, zdecydowanie mniej takich transakcji przeprowadzanych jest w kraju. Można również zauważyć, że różnice w wartości transakcji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi w poszczególnych krajach są znaczące, jednak wartość takich transakcji stanowi niewielki udział w ogólnej liczbie transakcji kartowych. W przypadku niektórych krajów występuje także duża rozbieżność pod względem danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych jak i wydawców kart płatniczych. Przykładowo w kilku krajach odnotowano dużą wartość transakcji oszukańczych przeprowadzonych kartami płatniczymi wydanyymi za granicą (dane od agentów rozliczeniowych), na co duży wpływ mógł mieć niski poziom implementacji standardu EMV w danym kraju.

Na tak wysoki poziom bezpieczeństwa transakcji dokonywanych kartami płatniczymi w Polsce w dużej mierze wpłynęło propagowanie i promowanie działań zwiększających bezpieczeństwo rozliczeń kart płatniczych, tj. migracja kart płatniczych z paskiem magnetycznym na karty wyposażone w mikroprocesor

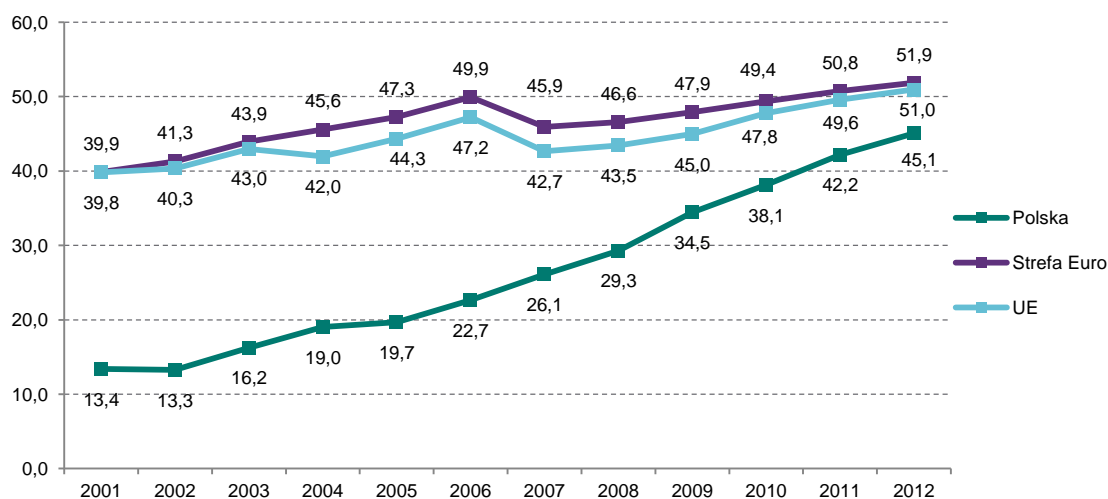
EMV, jak również dostosowywanie infrastruktury obsługującej karty płatnicze, a więc terminali POS i bankomatów do standardu EMV. Ważnym aspektem wpływającym na tak niski poziom oszustw dokonywanych kartami płatniczymi są również działania podejmowane przez sektor bankowy we współpracy z Policją i Prokuraturą.

11. Liczba zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca

Liczba zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca w 2012 r. plasuje Polskę (ze wskaźnikiem 45,1 liczby poleceń przelewu per capita) poniżej średniej w UE (51,0), a także poniżej średniej dla krajów Strefy Euro (51,9), co zaprezentowano na wykresie nr 21.

Jak widać na poniższym wykresie, znaczna dynamika wzrostu poleceń przelewu na jednego mieszkańca w latach 2005 – 2012 w Polsce pozwoliła jednak znacząco zredukować różnicę między średnią dla Polski a średnią dla UE i Strefy Euro. Jeszcze na koniec 2001 r. wskaźnik poleceń przelewu per capita dla Polski (13,4) stanowił 1/3 średniej dla UE (39,8), a w 2012 r. już 88% średniej dla UE. Oznacza to, że w 2001 r. statystyczny mieszkaniec UE w 2001 r. dokonywał aż o blisko 3 razy więcej poleceń przelewu niż statystyczny Polak a w 2012 r. już tylko 13% więcej przelewów (w 2011 r. wskaźnik ten wynosił 18%). Warto także wskazać na, widoczny na wykresie nr 21, spadek przeciętnej liczby poleceń przelewu w UE i Strefie Euro w 2007 r. w stosunku do 2006 r. w dużej mierze spowodowany zmianą zasad raportowania danych do EBC⁷.

Wykres 21. Liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca w latach 2001-2012.

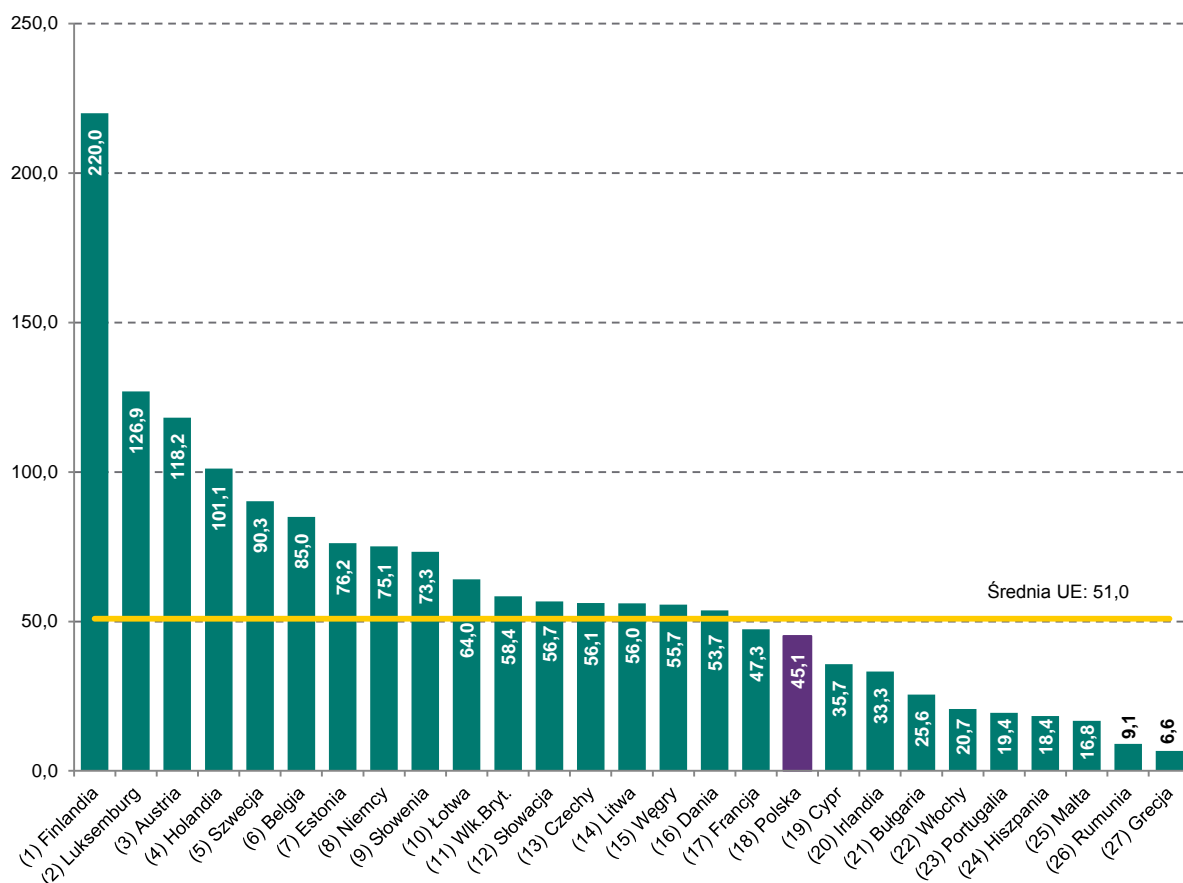

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

⁷ Liczba poleceń przelewu w 2007 r. w ECB Statistical Data Warehouse dla Niemiec jest znacznie mniejsza niż dla lat wcześniejszych (np. w 2006 r. wyniosła 7.262,2 mln, a w 2007 r. wyniosła 5.177,7 mln). Dane te wynikają ze zmiany w zasadach raportowania i nie są spójne z danymi z lat poprzednich. Podobna sytuacja dotyczy Francji. Może to wyjaśniać spadek liczby poleceń przelewu dla średniej Strefy Euro i całej UE.

W Polsce polecenie przelewu stanowi (obok karty płatniczej) najbardziej popularną, wśród posiadaczy rachunków bankowych, formę rozliczeń bezgotówkowych. Wskaźnik liczby poleceń przelewu na 1 mieszkańca w 2012 r. w Polsce był wyższy niż w takich krajach jak Cypr, Irlandia, Bułgaria, Włochy, Portugalia, Hiszpania, Malta, Rumunia, i Grecja (vide wykres nr 22). Tak jak w roku poprzednim Polska zajęła 18. miejsce w UE pod względem liczby wykonanych poleceń przelewu na jedną osobę.

Wykres 22. Liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca w latach w 2012 r.

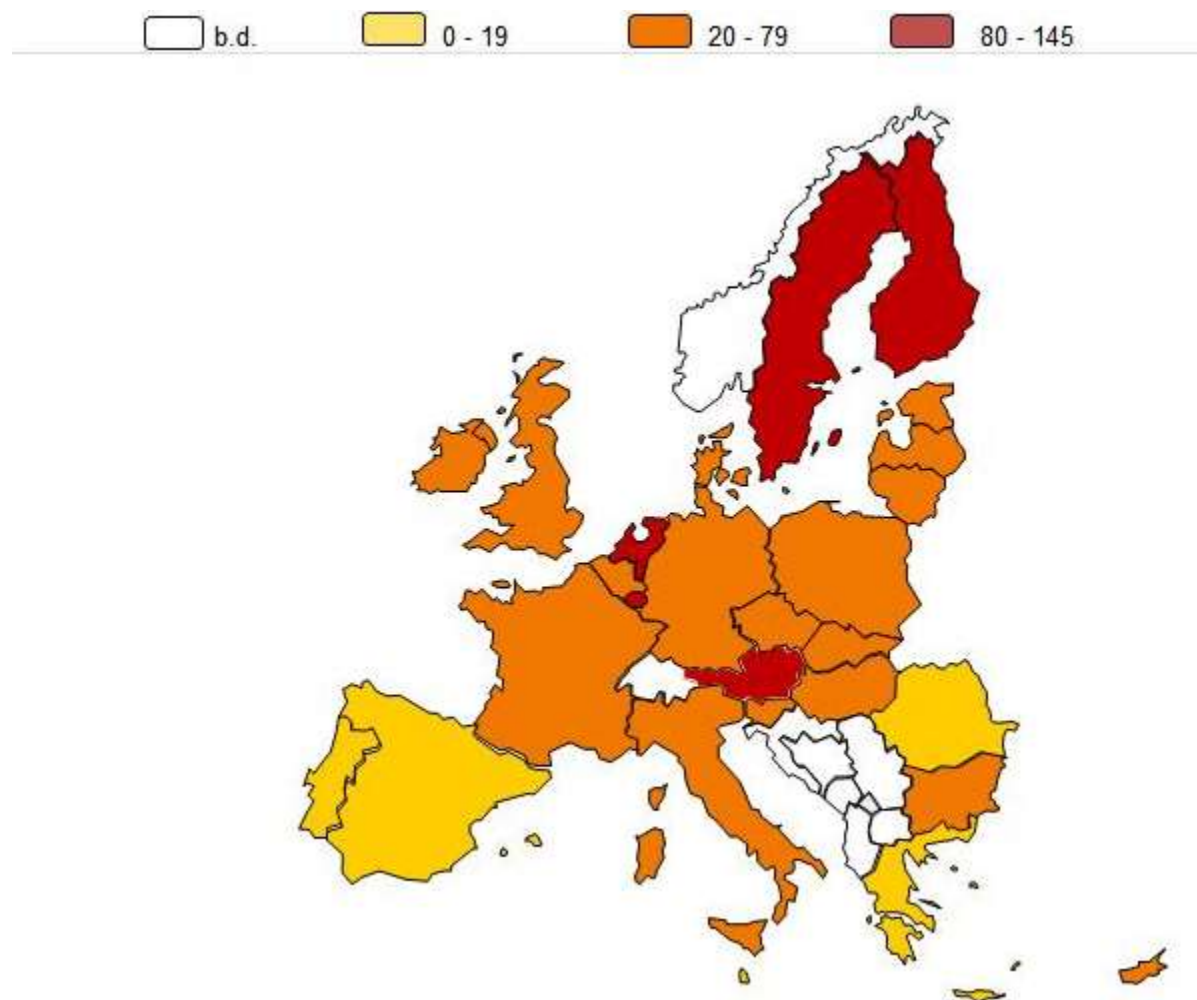

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Liderem w zakresie liczby dokonywanych poleceń przelewu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2012 r. jest Finlandia ze wskaźnikiem na poziomie 220 poleceń przelewu (prawie 5 razy więcej niż w Polsce). Wysokimi wskaźnikami charakteryzują się także: Szwecja, kraje Beneluxu oraz Austria i Estonia, co zaprezentowano na mapie nr 5. Najniższy wskaźnik w 2012 r. odnotowano w Grecji. Statystyczny Grek wykonał w roku jedynie 7 poleceń przelewu. Polska na tle regionu znajduje się na jednym z ostatnich miejsc, wyprzedzając Bułgarię i Rumunię. Natomiast większą niż Polska liczbę poleceń przelewu per capita dokonywano w takich krajach jak: Estonia (76), Łotwa (64), Słowacja (57), Czechy (56), Litwa (56), Węgry (56).

Mapa 5. Liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca w 2012 r.

Średnia wartość w Unii Europejskiej: 51,0

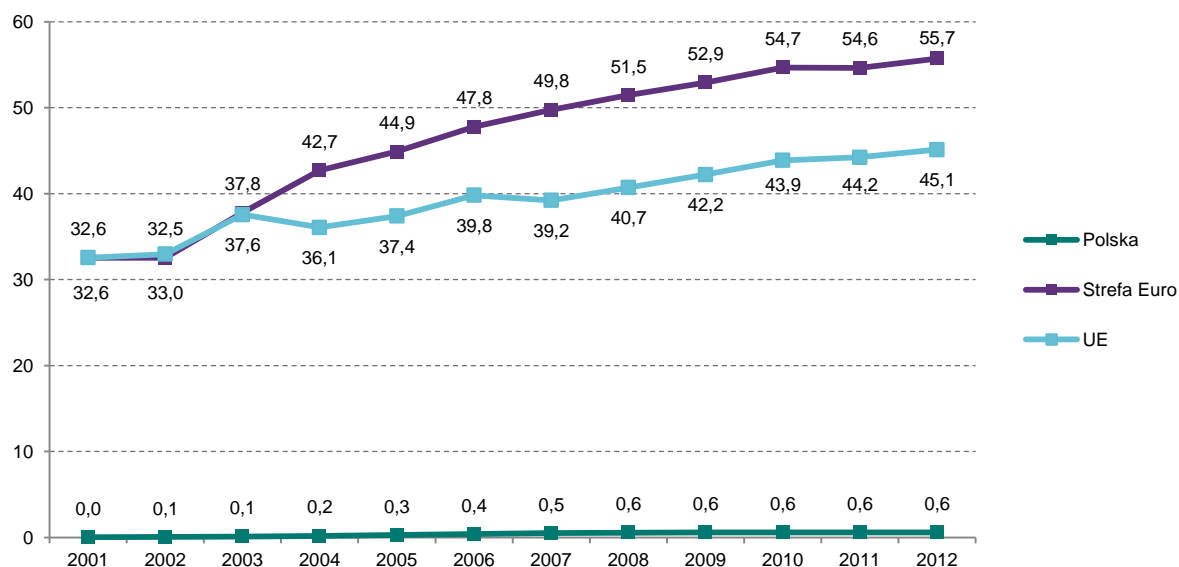
Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

12. Liczba zrealizowanych poleceń zapłaty na jednego mieszkańca płatnicze

Polecenie zapłaty w Polsce ma znikome znaczenie w porównaniu do krajów UE i Strefy Euro.

Należy jednak odnotować, że liczba poleceń zapłaty w Polsce w latach 2001 – 2004 podwajała się rok do roku, w latach 2005 – 2008 dynamika wzrostów była coraz mniejsza (tempo wzrostu liczby dokonywanych poleceń zapłaty rok do roku wynosiło odpowiednio: 2005 – 57%, 2006 – 30,1%, 2007 – 24,9%), a od 2008 liczba poleceń zapłaty utrzymuje się na podobnym poziomie.

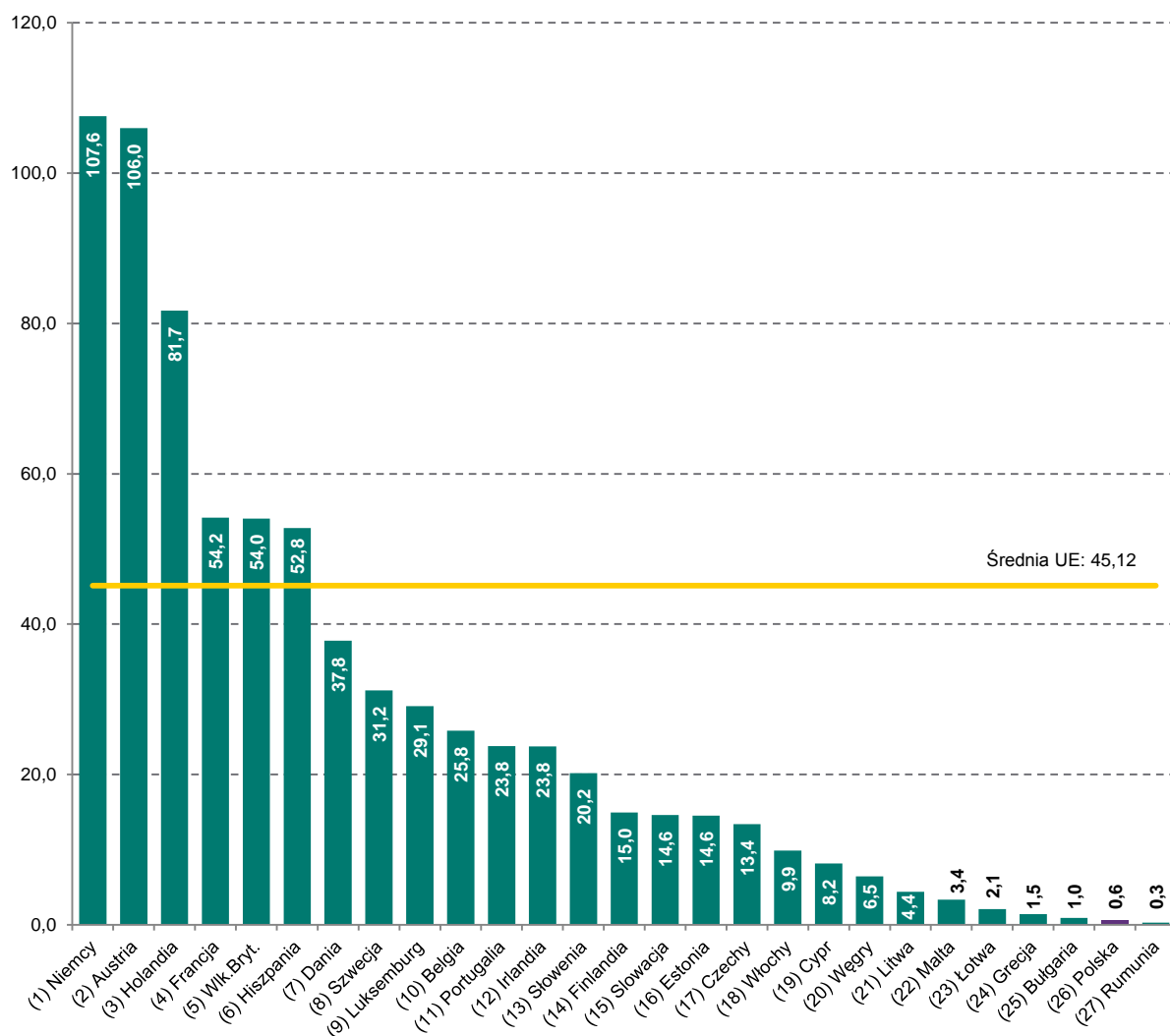
Wykres 23. Liczba poleceń zapłaty na jednego mieszkańca w latach w latach 2001-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Średnia dla Strefy Euro w 2012 r. wyniosła 55,7. Dla całej Unii Europejskiej w 2012 r. było to średnio 45,1 poleceń zapłaty na 1 mieszkańca (vide wykresy nr 23 i 24).

Wykres 24. Liczba poleceń zapłaty na jednego mieszkańca w latach w 2012 r.

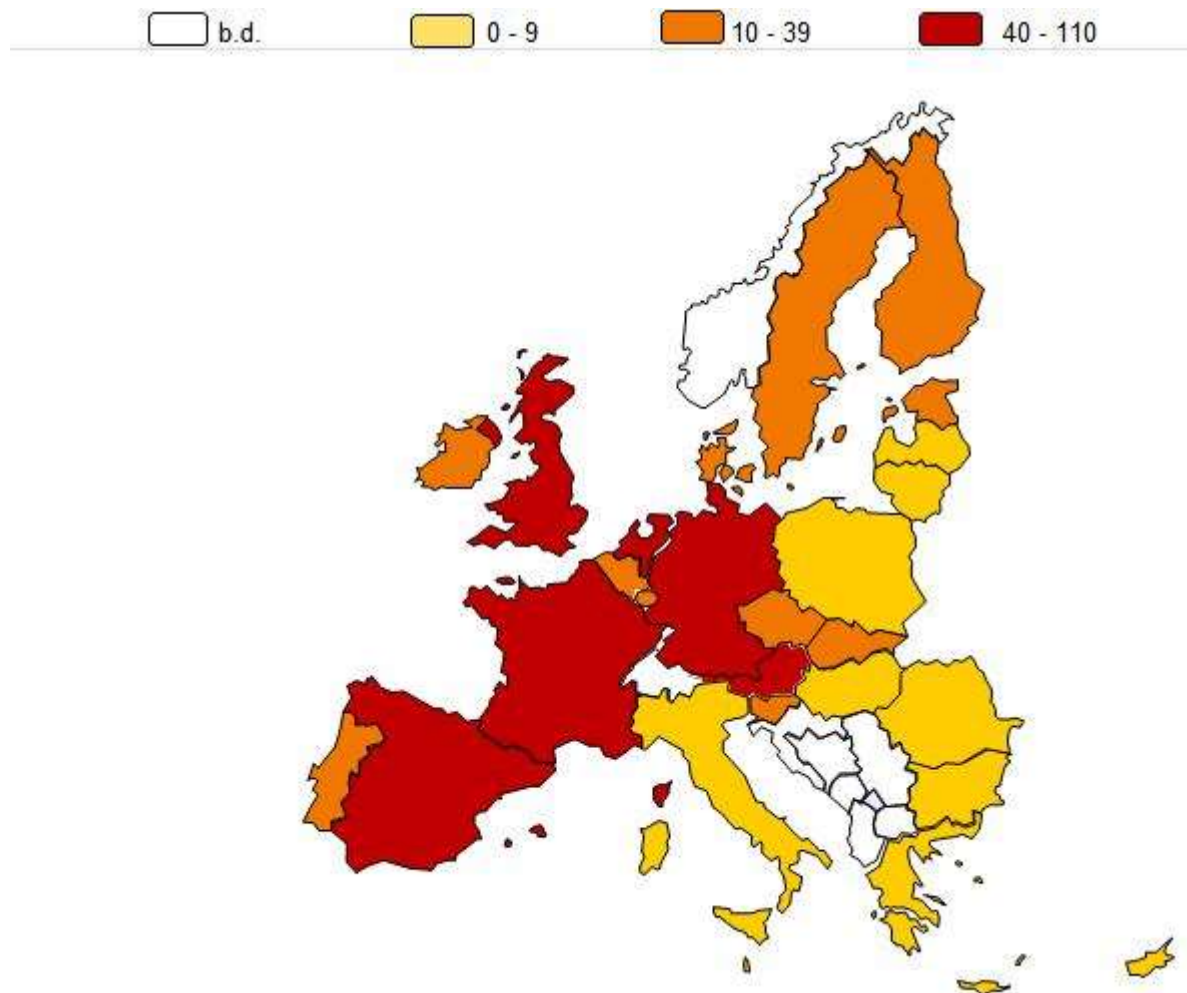

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Jak zaprezentowano na wykresie nr 24 oraz na mapie nr 6, najwyższą liczbę poleceń zapłaty przypadającą na jednego mieszkańca w 2011 r. odnotowały Niemcy i Austria (odpowiednio 108 i 106), najniższą zaś Rumunia (0,3), a nieco wyższą Polska (0,6) i Bułgaria (1,0). Liczba zrealizowanych poleceń zapłaty na 1 mieszkańca w 2012 r. (0,60) plasuje Polskę w samej końcówce UE, podobnie jak w latach 2004-2011. Pod względem tego wskaźnika wyprzedzamy jedynie Rumunię (vide wykres nr 24).

Mapa 6. Liczba poleceń zapłaty na jednego mieszkańca w 2012 r.

Średnia wartość w Unii Europejskiej: 45,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Można zauważyć, że pozycja Polski, w odniesieniu do omawianego wskaźnika, jest o wiele słabsza niż innych krajów regionu. Polecenie zapłaty jest instrumentem kilkakrotnie (a nawet ponad dwudziestokrotnie) częściej wykorzystywanym w krajach takich jak Estonia, Czechy, Słowacja, Węgry i Litwa. Przyczyna małej popularności polecenia zapłaty w Polsce wynika m.in. ze skomplikowanej procedury ustanawiania polecenia zapłaty, z niepełnej wiedzy, obaw klientów przed upoważnieniem wierzyciela do obciążania ich rachunku bankowego, braku właściwej kampanii promocyjnej i wystarczających zachęt do korzystania z tej formy rozliczeń, jak też z przyzwyczajień konsumentów do płacenia rachunków gotówkowo na poczcie lub w innym miejscu (np. w kasie wierzyciela lub w punkcie przyjmującym wpłaty na rachunki bankowe).

13. Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych

Transakcje bezgotówkowe obejmują przede wszystkim transakcje dokonywane przy użyciu kart płatniczych, polecenia przelewu, polecenia zapłaty oraz (w przypadku niektórych krajów) również przy użyciu czeków i instrumentów pieniądza elektronicznego, a zatem omawiany wskaźnik może być ogólniejszym miernikiem aktywności obywateli danego kraju w zakresie wykorzystywania bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

Wśród transakcji bezgotówkowych w Polsce dominują polecenia przelewu. W 2012 r. ich udział w liczbie dokonywanych transakcji stanowił 58,3%. Nadal był niewielki udział poleceń zapłaty – zaledwie 0,8%. Udział kart płatniczych pod tym względem wynosił 40,9%. Liczbę transakcji bezgotówkowych przedstawiono w tabeli nr 6.

Tabela 6. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2001-2012 (w mln transakcji)

Okres	Polecenie przelewu		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		Razem
	Liczba trans.	%	Liczba trans.	%	Liczba trans.	%	Liczba trans.	%	Liczba trans.
2001	511,571	84,29%	4,843	0,798%	89,556	14,76%	0,960	0,16%	606,930
2002	507,100	80,23%	2,306	0,365%	120,368	19,04%	2,257	0,36%	632,031
2003	619,790	79,31%	1,670	0,214%	155,634	19,91%	4,430	0,57%	781,524
2004	726,610	77,63%	0,400	0,043%	201,430	21,52%	7,540	0,81%	935,980
2005	750,338	73,06%	0,308	0,030%	264,477	25,75%	11,873	1,16%	1.026,996
2006	862,903	70,02%	0,196	0,016%	353,906	28,72%	15,446	1,25%	1.232,451
2007	992,764	67,35%	0,139	0,009%	461,772	31,33%	19,292	1,31%	1.473,967
2008	1.113,224	65,05%	0,191	0,011%	576,673	33,70%	21,306	1,24%	1.711,395
2009	1.311,593	64,35%	0,226	0,011%	703,927	34,54%	22,525	1,1%	2.038,268
2010	1.464,876	62,82%	0,201	0,009%	844,234	36,20%	22,593	0,97%	2.331,904
2011	1.620,347	60,69%	0,108	0,004%	1.025,999	38,43%	23,283	0,87%	2.669,737
2012	1.731,501	58,29%	0,105	0,004%	1.215,587	40,92%	23,252	0,78%	2.970,446

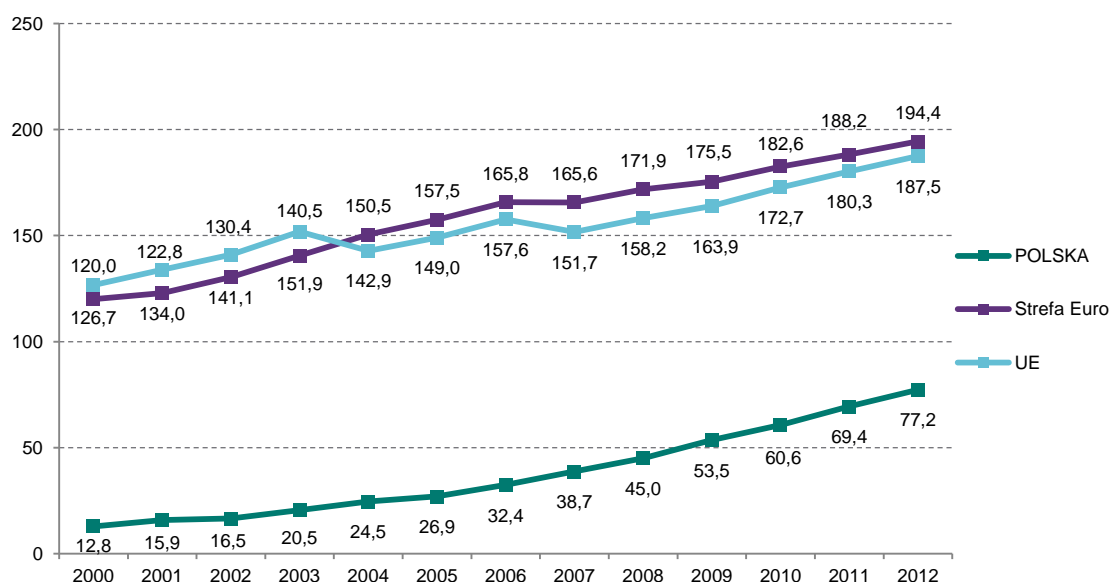
Źródło: Dane Narodowego Banku Polskiego

W latach 2001-2012 widoczny był stały wzrost wykorzystywania w Polsce bezgotówkowych instrumentów płatniczych, co z perspektywy obrotu bezgotówkowego jest pozytywną tendencją.

W Polsce widoczny jest wyraźny trend wzrostowy, w szczególności w liczbie transakcji dokonywanych kartami płatniczymi oraz liczbie poleceń przelewu. Wzrost liczby transakcji bezgotówkowych dokonywanych wszystkimi instrumentami płatniczymi jest porównywalny ze wzrostem w pozostałych krajach UE (wykres nr 25).

Niezależnie od powyższego, należy zaznaczyć, że w latach 2000 – 2012 średni roczny wzrost wykorzystania elektronicznych instrumentów płatniczych wyrażony w liczbie transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi na 1 mieszkańca wyniósł w Polsce 16,1%.

Wykres 25. Liczba transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi na jednego mieszkańca w latach 2001-2012

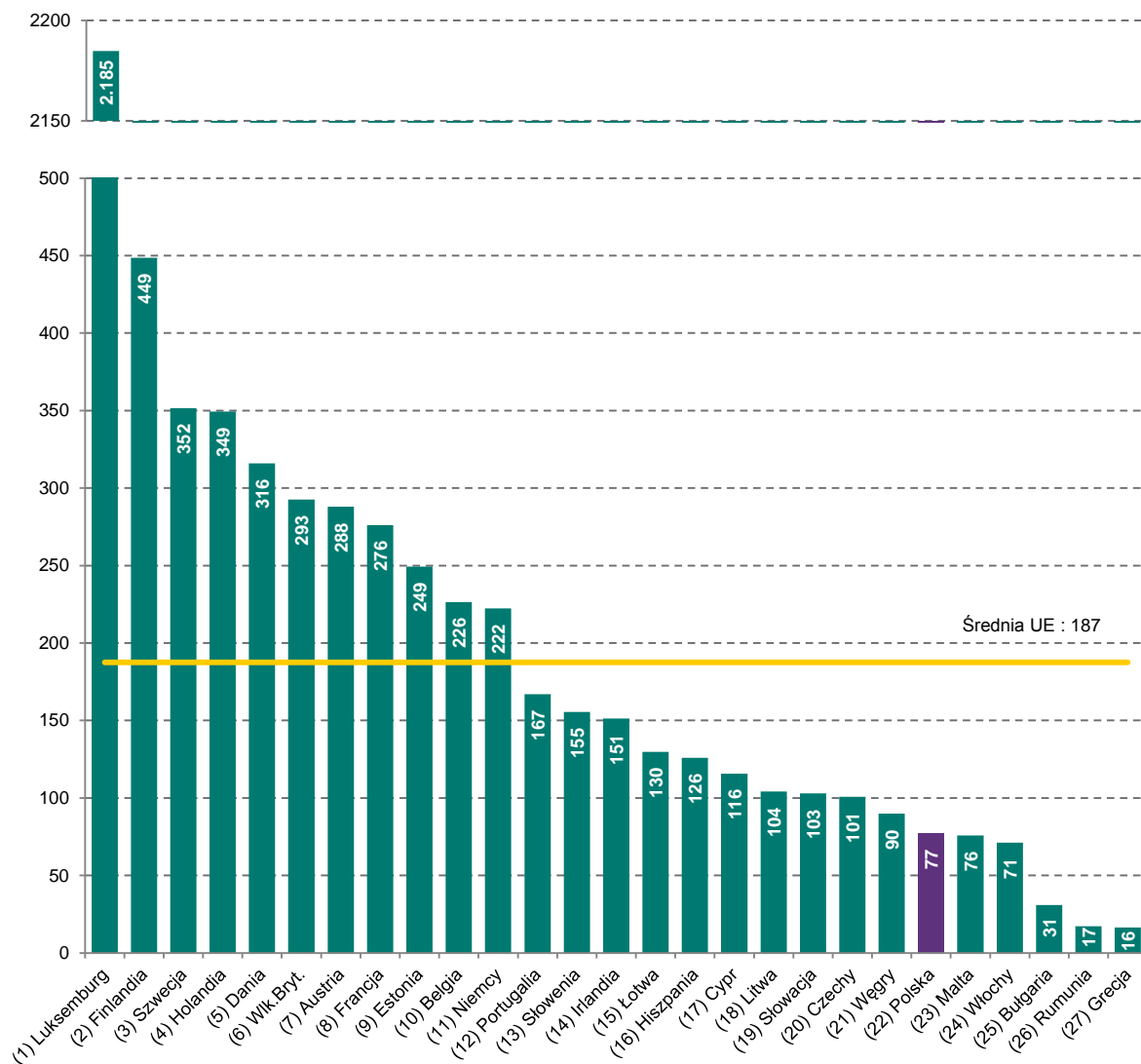

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

W 2012 r. Polska zajmowała jedno z ostatnich miejsc wśród państw UE pod względem liczby transakcji instrumentami płatniczymi na 1 mieszkańca (wyprzedziliśmy Malte, Włochy, Bułgarię, Rumunię i Grecję), co pokazano na wykresie nr 26. W stosunku do danych za 2011 r. Polska w 2012 r. wyprzedziła Malte, gdzie liczba transakcji wynosiła 76. Na jednego Polaka w 2012 r. przypadało 77 takich transakcji, co w porównaniu do średniej UE (187 transakcji) oraz średniej dla Strefy Euro (194 transakcji) daje bardzo niekorzystny obraz wykorzystywania bezgotówkowych instrumentów płatniczych w naszym kraju.

Analiza wykresu nr 26 wykazuje, że sytuacja Polski w regionie, w odniesieniu do omawianego wskaźnika, nie jest najlepsza. W roku 2012 wyższą liczbę transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi na 1 mieszkańca miały takie kraje jak Estonia (249), Łotwa (130), Litwa (104), Słowacja (103), Czechy (101) i Węgry (90).

Wykres 26. Liczba transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi na jednego mieszkańca w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Najwyższy poziom wykorzystania bezgotówkowych instrumentów płatniczych w UE odnotowano w Luksemburgu (2.185 transakcji per capita – czyli około 28 razy więcej niż w Polsce). Luksemburg uzyskał tak wysoki wskaźnik, ponieważ jako jedno z nielicznych państw ma najwyższe wykorzystanie bezgotówkowego instrumentu, jakim jest instrument pieniądza elektronicznego. Wynika to z faktu, że firma PayPal, świadcząca usługi płatnicze w handlu internetowym, ma siedzibę w Luksemburgu oraz uzyskała w tym kraju licencję instytucji kredytowej. Większość transakcji przeprowadzonych w całej Europie zostało przypisanych jako dokonane w Luksemburgu, ponieważ rachunki, z których dokonywano płatności, są umiejscowione w Luksemburgu, pomimo tego, że posiadaczami tych rachunków są obywatele różnych państw UE. Na jednego mieszkańca Luksemburga w 2012 r. przypadało aż 1.873 transakcji

instrumentem pieniądza elektronicznego, przy średnim wskaźniku UE wynoszącym zaledwie 3,01 transakcji.

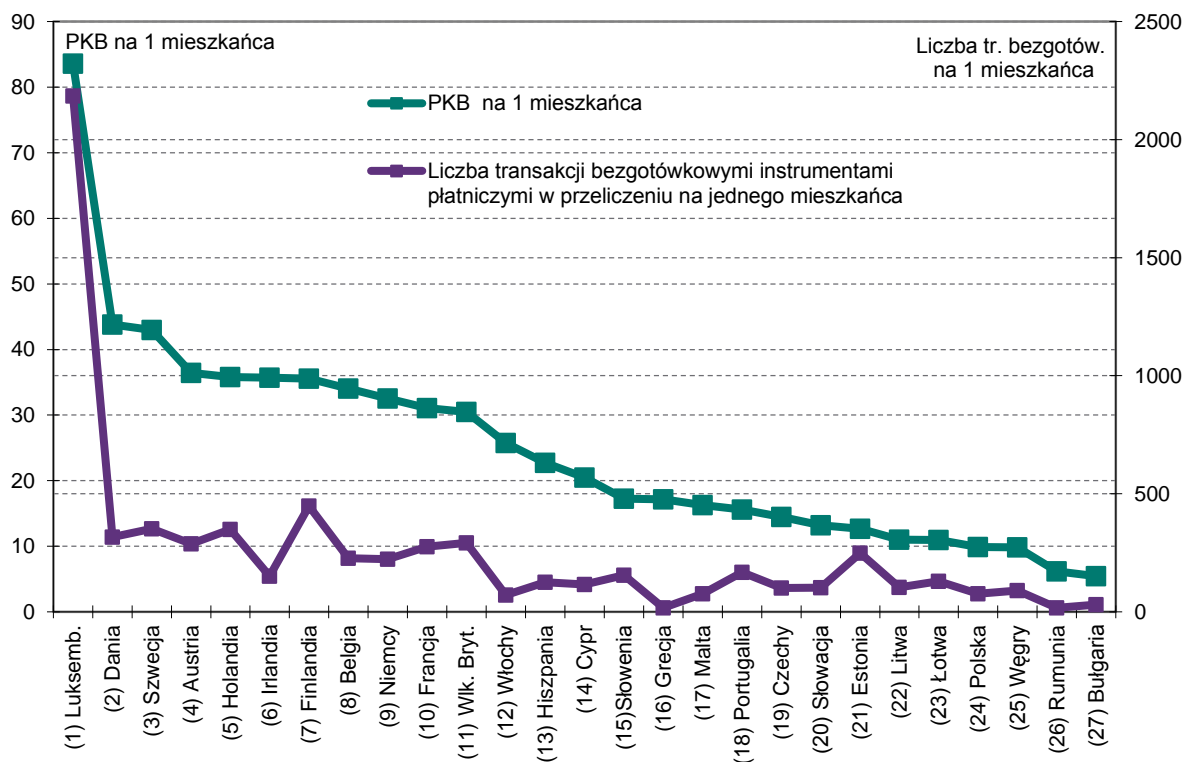
Poziom wykorzystania poszczególnych instrumentów płatniczych w różnych krajach UE jest bardzo zróżnicowany, co zaprezentowano na wykresie nr 26. Generalnie można zauważyć, że w krajach tzw. „starej piętnastki UE” sytuacja wygląda lepiej, tzn. liczba transakcji instrumentami płatniczymi na 1 mieszkańca w 2012 r. jest wyższa niż w „nowych” państwach UE. Wyjątek stanowią takie kraje jak Włochy i Grecja.

W tzw. nowych krajach UE widać wyraźnie podobne tendencje w używaniu instrumentów płatniczych, czyli dość wysoką liczbę poleceń przelewu i operacji kartami. Natomiast wskaźnik liczby poleceń zapłaty jest bardzo niski (wyjątkiem są Słowenia, Słowacja, Estonia i Czechy). W „nowych” państwach UE, poza Maltą i Cyprzem, praktycznie nie funkcjonują czeki.

14. Relacje pomiędzy poziomem dochodu a transakcjami instrumentami płatniczymi

Pod względem relacji zachodzących pomiędzy PKB na 1 mieszkańca (w EUR) w 2012 r. a liczbą transakcji instrumentami płatniczymi przypadających na 1 mieszkańca widoczna jest wyraźna różnica pomiędzy „starymi” krajami członkowskimi Unii Europejskiej a jej „nowymi” członkami. W nowych krajach członkowskich widoczny był zarówno niski poziom dochodu, jak i niska liczba transakcji bezgotówkowych przypadających na 1 mieszkańca. Wyjątek wśród tych krajów nadal stanowiły przede wszystkim Estonia i Słowenia, które mają wysoki poziom rozwoju w zakresie obrotu bezgotówkowego. W przypadku Luksemburga, Danii, Szwecji, Austrii, Holandii, Finlandii, Wielkiej Brytanii, Francji, a następnie także Belgii i Niemiec, widoczny był bardzo wysoki poziom transakcji instrumentami bezgotówkowymi na 1 mieszkańca, znacznie przewyższający średni poziom dla Strefy Euro. Na relatywnie niskim poziomie znajdowały się Włochy, a na bardzo niskim Grecja.

Wykres 27. Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych w przeliczeniu na jednego mieszkańca na tle wartości PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca (w tys. euro) w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Poza nielicznymi wyjątkami, widoczna jest korelacja pomiędzy poziomem dochodu a liczbą dokonywanych transakcji bezgotówkowych, tzn. w krajach o wyższym poziomie dochodu występuje generalnie wyższy poziom tego rodzaju transakcji. W Polsce nadal utrzymuje się bardzo niski stosunek transakcji dokonywanych przez 1 mieszkańca instrumentami płatniczymi do produktu krajowego brutto przypadającego na 1 mieszkańca. Na zbliżonym poziomie znajdują się Czechy, Słowacja, Litwa i Węgry, co przedstawiono na wykresie nr 27. Warto jednak odnotować, że przy ponad dwukrotnie wyższym PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyjątkowo niski wskaźnik transakcji dokonywanych przy użyciu instrumentów płatniczych na 1 mieszkańca odnotowała w 2012 r. Grecja (znacznie niższy niż Polska).

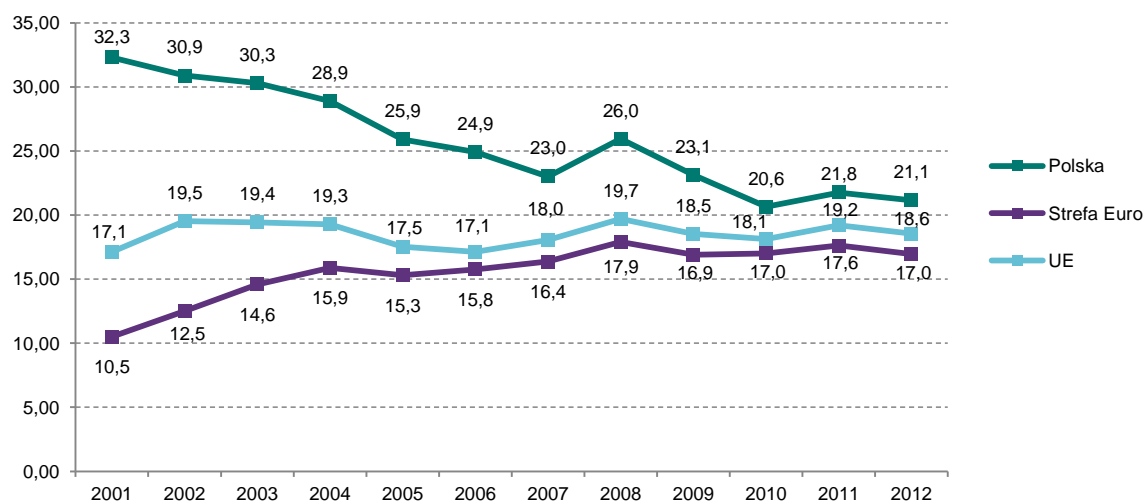
W 2012 r. PKB na 1 mieszkańca w Polsce wynosił 9,9 tys. euro (w 2007 r. 8,2 tys. euro, w 2008 r. 9,5 tys. euro, w 2009 r. 8,1 tys. euro, w 2010 r. 9,2 tys. euro, w 2011 r. 9,6). Liczba transakcji na 1 mieszkańca w Polsce w 2012 r. wynosiła 77,2 (w 2007 38,7, w 2008 r. 45, w 2009 r. 53,5, w 2010 r. 60,6, w 2011 r. 69,4). Natomiast średni poziom PKB na mieszkańca Unii w 2012 r. wynosił 25,64 tys. euro (od 2011 r. wzrósł o 0,4 tys. euro), a średnia liczba transakcji bezgotówkowych to 187 (w 2011 r. było to 180).

Współczynnik korelacji liniowej Pearsona⁸ (vide wykres nr 27) podanych danych, tj. liczby transakcji przeprowadzonych bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi w przeliczeniu na 1 mieszkańca i wartości PKB na 1 mieszkańca (wyliczonego w tys. euro) wynosi $r=0,8394$. Współczynnik korelacji liniowej o wartości bezwzględnej zbliżonej do 1 oznacza silną zależność liniową między badanymi cechami, bo im większa wartość bezwzględna współczynnika, tym silniejsza liniowa zależność, natomiast korelacja dodatnia wskazuje, iż wzrost jednego wskaźnika prowadzi do wzrostu wskaźnika drugiego.

15. Udział pieniądza gotówkowego w agregacie M1 (gotówka + depozyty a'vista)

Analiza danych dotyczących Polski wskazuje na stałą, pozytywną tendencję zmniejszania się udziału pieniądza gotówkowego w M1 do roku 2007 (z 32,3% w 2001 r. do 23,0% w 2007 r.), jednakże w 2008 r. poziom pieniądza gotówkowego w agregacie pieniądza M1 wzrósł do 26,0%, co można łączyć ze zjawiskiem kryzysu finansowego, zaś w 2009 r. wskaźnik ten powrócił do poprzedniego poziomu, spadając do 23,1%. Dalszy spadek był odnotowany również w 2010 r., kiedy udział pieniądza gotówkowego w M1 zmniejszył się do 20,6%. Natomiast w 2011 r. wskaźnik ten wzrósł do poziomu 21,8%, by już rok później spaść do wartości 21,1%. Przedstawiono to na wykresie nr 28.

Wykres 28. Udział gotówki M1 w latach 2001-2012 (w %).

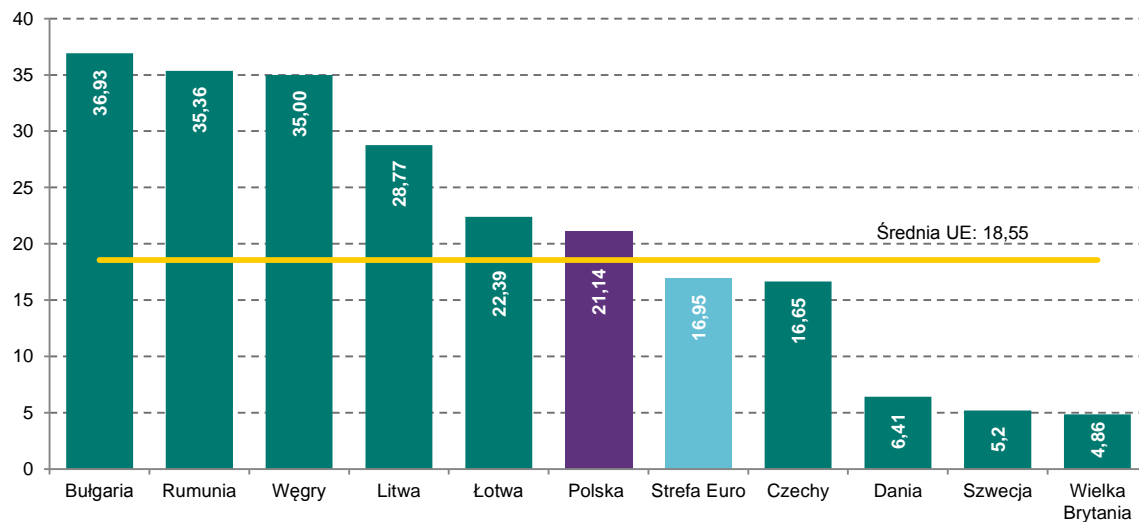

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Udział gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 w Polsce stopniowo zmniejsza się. W 2009 r. procentowy udział pieniądza gotówkowego w Polsce w ramach agregatu płynności pieniądza M1 kształtował się na poziomie o 4,6 punktu procentowego wyższym niż średnia dla Unii Europejskiej, natomiast w 2012 r. różnica ta zmniejszyła się do 2,6 punktu procentowego. Sytuację Polski w tym zakresie, w porównaniu do innych państw UE spoza Strefy Euro, można jednak ocenić jako umiarkowanie dobrą, co pokazano na wykresie nr 29.

⁸ Współczynnik korelacji Pearsona jest bezwymiarowym wskaźnikiem, którego wartość mieści się w zakresie od minus 1,0 do plus 1,0 włącznie i odzwierciedla stopień liniowej zależności pomiędzy dwoma zestawami danych.

Wykres 29. Udział gotówki M1 w 2012 r. (w %).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Podsumowanie

Zaprezentowany materiał porównuje wybrane elementy polskiego systemu płatniczego z innymi krajami Unii Europejskiej. Jedynie w przypadku dwóch wskaźników Polska znajduje się w przodującej grupie państw UE. W 2012 roku Polska uplasowała się w czołówce krajów UE o najniższym udziale transakcji oszukańczych w stosunku do wartości wszystkich transakcji przeprowadzanych kartami, zajmując drugie miejsce spośród krajów UE. Drugim wskaźnikiem, w którym Polska przoduje na tle krajów UE jest liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze, pod względem której Polska znajduje się na trzecim miejscu wśród 27 krajów członkowskich. Tak wysoka pozycja wynika głównie z faktu, że do typowych instytucji oferujących usługi płatnicze (banków, SKOK-ów i Poczty Polskiej) zaliczono od 2009 r. także nową grupę podmiotów, które uzyskały prawo do świadczenia takich usług po wejściu w życie przepisów dyrektywy o usługach płatniczych. W naszym kraju są to głównie firmy, w których klienci dokonują wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, w celu uregulowania comiesięcznych opłat (np. za energię, gaz, telefon, czynsz). Funkcjonowanie tych podmiotów jest konkurencją wobec usług płatniczych świadczonych przez banki i Poczta Polska, lecz ze względu na przyjmowanie wpłat tylko w formie gotówkowej rozwój tego typu usług nie sprzyja rozwojowi obrotu bezgotówkowego. Bez uwzględnienia placówek instytucji płatniczych i biur usług płatniczych wskaźnik ten kształtowałby się na poziomie 621 placówek na milion mieszkańców, czyli powyżej średniej unijnej (564) i Polska zajmowałaby 8 miejsce na 27 krajów.

Analizując pozostałe wskaźniki, dotyczące głównie obrotu bezgotówkowego, porównanie Polski z innymi krajami Unii Europejskiej wypada generalnie niekorzystnie. W zakresie infrastruktury płatniczej, czyli liczby bankomatów, liczby terminali POS, liczby wydanych kart płatniczych, przeliczonych na jednego mieszkańca lub milion mieszkańców, Polska często plasuje się poniżej średniego poziomu wskaźnika dla krajów UE. W stosunku do lat poprzednich, pomimo zauważalnego wzrostu praktycznie we wszystkich ww. wskaźnikach, pozycja Polski niemal nie zmieniła się w porównaniu do innych krajów UE.

Nieco korzystniej wypada nasz kraj w obszarze wykorzystania infrastruktury płatniczej oraz bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych i poleceń przelewu). Przykładowo w liczbie transakcji dokonanych w pojedynczym terminalu POS wyprzedzamy 14 krajów i przekroczyliśmy poziom średniej w UE, podobnie w liczbie transakcji bezgotówkowych dokonywanych pojedynczą kartą Polska wyprzedza 14 krajów członkowskich, a w liczbie poleceń przelewu na 1 mieszkańca wyprzedza 9 krajów.

Ogólne zestawienie miejsca Polski na tle innych krajów UE w latach 2008 – 2012 przedstawiono w tabeli nr 7.

Wykazane w materiale trendy dotyczące rozwoju poszczególnych form rozliczeń pieniężnych pokazują, że nasz kraj osiąga największą dynamikę wzrostu w takich wskaźnikach jak liczba: transakcji bezgotówkowych przy użyciu kart, terminali POS, poleceń przelewu czy transakcji przy użyciu instrumentów płatniczych ogółem. Niepokojącą tendencją jest wyhamowanie dynamiki wzrostu w zakresie polecenia zapłaty, która jest znacznie niższa w 2012 r. niż w latach poprzednich.

Istotnym czynnikiem jest również poziom zamożności społeczeństwa (dochody), którego miernikiem jest poziom PKB przypadający na 1 mieszkańca w danym kraju. Niewątpliwie istnieje relacja pomiędzy liczbą

transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych na 1 mieszkańca a poziomem PKB danego kraju na 1 mieszkańca. W Polsce wskaźnik PKB per capita jest bardzo niski (niższy jest jedynie na Węgrzech, w Rumunii i Bułgarii). Wraz ze wzrostem dobrobytu społeczeństwa, wzrasta również liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

Generalnie, biorąc pod uwagę jedynie wzrastające wielkości bezwzględne w zakresie omawianych wskaźników, możemy mówić o pozytywnym kierunku rozwoju systemu płatniczego w zakresie rozliczeń detalicznych. Gorzej przedstawia się sytuacja przy porównaniu Polski z innymi krajami. Należy podkreślić, że w celu dalszego, dynamicznego rozwoju usług płatniczych konieczne są działania zmierzające przede wszystkim do budowy infrastruktury akceptującej płatności kartami płatniczymi, a także popularyzowanie usług bankowych, zwiększanie zaufania społeczeństwa do instytucji finansowych oraz wzrost aktywności (czyli korzystania z różnych produktów bankowych) przez posiadaczy rachunków. Bez podjęcia bardziej aktywnych działań promujących obrót bezgotówkowy i zwiększających wykorzystanie rachunków bankowych do dokonywania płatności bezgotówkowych, zbliżenie poziomu wykorzystania poszczególnych instrumentów płatniczych oraz rozwój infrastruktury im służącej do poziomu średniej krajów UE w badanych wskaźnikach wydaje się nierealne. W celu bardziej dynamicznego wzrostu obrotu bezgotówkowego niezbędne są dalsze kompleksowe i wspólnie koordynowane wielokierunkowe działania wielu podmiotów.

Materiał opracowali:

Wojciech Dejneka

Ewa Oździeńska

Krzysztof Maciejewski

Tabela 7. Miejsce Polski w porównaniu z innymi krajami UE ze względu na danych wskaźnik w latach 2008 - 2012

Wskaźnik	Okres	Średnia dla strefy Euro	Średnia dla UE	Polska	Miejsce Polski wg danego wskaźnika wśród innych krajów UE
Liczba placówek oferujących usługi płatnicze, przypadających na milion mieszkańców	2008	641	586	637	7 na 26
	2009	630	605	1.005	2 na 26
	2010	619	596	1.022	1 na 25
	2011	605	587	1.041	2 na 26
	2012	586	564	1.179	3 na 27
Liczba rachunków bankowych na 1 mieszkańca	2008	1,00	1,21	1,12	16 na 21
	2009	1,04	1,21	1,25	16 na 22
	2010	1,06	1,2	1,35	15 na 22
	2011	1,06	1,2	1,46	13 na 22
	2012	1,04	1,03	1,52	13 na 21
Liczba bankomatów na milion mieszkańców	2008	966	850	356	25 na 27
	2009	972	863	416	25 na 27
	2010	966	865	439	24 na 27
	2011	965	870	454	22 na 27
	2012	949	864	484	19 na 27
Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (terminali POS oraz imprinterów) na milion mieszkańców	2008	19.056	16.324	5.571	25 na 27
	2009	19.588	17.154	6.043	25 na 26
	2010	19.517	17.332	6.560	25 na 26
	2011	19.931	17.945	6.941	25 na 26
	2012	20.954	19.309	7.742	24 na 26
Liczba transakcji bezgotówkowych w pojedynczym terminalu POS	2008	2.739	3.406	2.638	16 na 27
	2009	2.828	3.492	2.978	14 na 26
	2010	3.023	3.702	3.257	13 na 26
	2011	3.193	3.909	3.724	12 na 26
	2012	3.230	3.876	3.953	12 na 26
Liczba wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca	2008	1,45	1,46	0,79	26 na 27
	2009	1,44	1,45	0,87	26 na 27
	2010	1,44	1,45	0,83	26 na 27
	2011	1,42	1,45	0,83	26 na 27

Podsumowanie

	2012	1,43	1,46	0,86	26 na 27
Liczba transakcji bezgotówkowych kartami płatniczymi na 1 mieszkańca	2008	56,09	59,52	15,13	23 na 27
	2009	58,17	63,11	18,45	22 na 27
	2010	62,47	68,10	21,92	22 na 27
	2011	66,75	73,83	26,63	21 na 27
	2012	70,76	78,98	31,55	20 na 27
Liczba transakcji bezgotówkowych pojedynczą kartą płatniczą	2008	36,00	38,12	18,50	18 na 27
	2009	38,37	41,20	20,68	17 na 27
	2010	41,10	44,23	25,73	16 na 27
	2011	44,77	48,49	31,08	14 na 27
	2012	47,28	51,10	35,63	13 na 27
Liczba poleceń przelewu na 1 mieszkańca	2008	46,59	43,45	29,28	18 na 26
	2009	47,89	44,99	34,46	17 na 26
	2010	49,36	47,78	38,13	17 na 27
	2011	50,77	49,60	42,18	18 na 27
	2012	51,85	50,96	45,08	18 na 27
Liczba poleceń zapłaty na 1 mieszkańca	2008	51,47	40,70	0,56	24 na 26
	2009	52,93	42,22	0,59	24 na 26
	2010	54,68	43,87	0,59	26 na 27
	2011	54,64	44,22	0,60	26 na 27
	2012	55,71	45,12	0,60	26 na 27
Liczba transakcji instrumentami płatniczymi na 1 mieszkańca	2008	171,88	158,21	44,98	23 na 27
	2009	175,48	165,92	53,51	23 na 27
	2010	182,57	172,73	60,64	24 na 27
	2011	188,22	180,31	69,41	23 na 27
	2012	194,43	187,45	77,20	22 na 27

Źródło: ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu/>.

* Ponieważ w tabelach ECB Statistical Data Warehouse nie zawsze występują dane dla wszystkich państw UE przy danym wskaźniku, liczba porównywanych państw w odniesieniu do takiego wskaźnika jest mniejsza niż 27. W takiej sytuacji miejsce Polski zostało zaprezentowane na tle liczby państw, których dane są dostępne. Takie ujęcie pozwala na szersze i bardziej spójne porównanie sytuacji Polski na tle państw UE w zakresie prezentowanych wskaźników

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze przypadające na 1 mln mieszkańców w latach 2001-2012 (z uwzględnieniem instytucji płatniczych i biur usług płatniczych)	5
Wykres 2. Liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze przypadające na 1 mln mieszkańców w 2012 r.....	6
Wykres 3. Liczba rachunków bankowych na jednego mieszkańca w latach 2001-2012	8
Wykres 4. Liczba rachunków bankowych na jednego mieszkańca w 2012 r.....	9
Wykres 5. Poziom „nieubankowienia” w 2011 r. (konsumenci nieposiadający rachunku bankowego)	11
Wykres 6. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców w latach 2001-2012	12
Wykres 7. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców w 2012 r.	13
Wykres 8. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (terminali POS oraz imprinterów) na 1 mln mieszkańców w latach 2011-2012.....	16
Wykres 9. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze (terminali POS oraz imprinterów) na 1 mln mieszkańców w 2012 r.....	17
Wykres 10. Liczba wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca w latach 2001-2012	19
Wykres 11. Liczba wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca w latach 2012	20
Wykres 12. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi na jednego mieszkańca	22
Wykres 13. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi na jednego mieszkańca w 2012 r.....	23
Wykres 14. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą w latach 2000-2012	24
Wykres 15. Liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą w 2012 r.....	25
Wykres 16. Liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS w latach 2001-2012.	26
Wykres 17. Liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS w 2012 r.	27
Wykres 18. Udział procentowy transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi	28
Wykres 19. Udział procentowy transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w 2012 r.....	29
Wykres 20. Wartość operacji oszukańczych kartami płatniczymi w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi w poszczególnych krajach UE.....	30
Wykres 21. Liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca w latach 2001-2012.....	31
Wykres 22. Liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca w latach w 2012 r.	32
Wykres 23. Liczba poleceń zapłaty na jednego mieszkańca w latach w latach 2001-2012.....	34
Wykres 24. Liczba poleceń zapłaty na jednego mieszkańca w latach w 2012 r.....	35
Wykres 25. Liczba transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi na jednego mieszkańca w latach 2001-2012	38
Wykres 26. Liczba transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi na jednego mieszkańca w 2012 r.....	39

Wykres 27. Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych w przeliczeniu na jednego mieszkańca na tle wartości PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca (w tys. euro) w 2012 r.	41
Wykres 28. Udział gotówki M1 w latach 2001-2012 (w %).	42
Wykres 29. Udział gotówki M1 w 2012 r. (w %).	43

Spis tabel

Tabela 1. Liczba placówek instytucji oferujących usługi płatnicze w Polsce w latach 2008 - 2012.....	4
Tabela 2. Liczba rachunków bieżących w złotych prowadzonych przez banki, oddziały instytucji kredytowych i SKOK-i w Polsce w latach 2008-2012 (<i>w tys.</i>).....	7
Tabela 3. Liczba bankomatów ogółem w Polsce w latach 2008-2012.....	12
Tabela 4. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze w Polsce w latach 2008-2012	15
Tabela 5. Liczba wydanych kart płatniczych w Polsce w latach 2008-2012	19
Tabela 6. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2001-2012 (w mln transakcji)	37
Tabela 7. Miejsce Polski w porównaniu z innymi krajami UE ze względu na dany wskaźnik w latach 2008 - 2012	46

Spis map

Mapa 1. Liczba rachunków bankowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2012 r.	10
Mapa 2. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców w 2012 r.....	14
Mapa 3. Liczba urzędzeń akceptujących elektroniczne instrument płatnicze na 1 mln mieszkańców w 2012 r.....	18
Mapa 4. Liczba wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca w 2012 r.....	21
Mapa 5. Liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca w 2012 r.	33
Mapa 6. Liczba poleceń zapłaty na jednego mieszkańca w 2012 r.....	36

www.nbp.pl